

Арлы болуға үндеген құжат

2-БЕТ

Құқық тарихын зерделеген зерек ғалым

6-БЕТ

Бес миллиондық кемпір

8-БЕТ

«ЗАН» МЕДИА-КОРПОРАЦИЯСЫ

БІЗГЕ

30

1994-2024

• СӘТІ ТҮСКЕН СҰХБАТ

Досжан ӘМІР,
Жоғарғы Соттың судьясы,
ҚР Судьялар одағының төрағасы:

«СУДЬЯЛАР ОДАҒЫ – СОТ ЖҰМЫСЫНЫҢ КҮРЕТАМЫРЫ, ҚАЗЫЛАРДЫҢ ҚОРҒАНЫ»

– Досжан Сарманқұлұлы, Қазақстан Республикасы Судьялар одағының төрағасы болып сайланып жатыр екенсіз. Құтты болсын! Барша судьялар қауымының ұйытқысы, қорғаны саналатын қоғамдық бірлестіктің жұмысын жандандырып, қызметіне жан бітіретініңізге сенеміз!

– Құттықтауыңызға көп рақмет! Бұл – маған Жоғарғы Сот төрағасы Асламбек Мерғалиев пен судьялар қауымының атынан артылған үлкен сенім. Осындай жауапты жұмысты жүктеп, Судьялар одағының жұмысын үйлестіруді сеніп тапсырған әріптестеріме алғыс айтамын.

Судьялар мен сот қызметкерлерінің кәсіподақ ұйымы саналатын бұл қоғамдық бірлестік тәуелсіздіктің елең-алаң шағында құрылған болатын. 1996 жылы алғашқы съезін өткізген Судьялар одағы содан бері сот жұмысын жандандыруға, судьялардың әлеуметтік, тұрмыстық, кәсіби қызметіндегі түйткілдерді тыңғылықты шешуге белсенді атсалысып келеді. Бүгінгі күнге дейін судьялардың тоғыз съезі өтті. Осы тоғыз жиынның да көтерген мәселесі, жүктеген мақсат-міндеттері ерекше маңызға ие. Сот саласын халықаралық талаптарға сәйкестендіріп, судьялар қызметін барынша сапалы, әділ, ел сеніміне лайық ету үшін қолға алынған бастамалардың орындалмай, орта жолда қалған кезі жоқ. Себебі, съезд мінберінде тек соттағы ертенге қалдырмай шұғыл шешуді қажет ететін – судьялардың мәртебесі мен тәуелсіздігін нығайтуға ықпал ететін өте маңызды, орнықты, батыл ұсыныстар ғана айтылады. Ал үшінші биліктің бүгіні мен болашағы таразы басына салынатын маңызды басқосуға Мемлекет басшысының арнайы қатысып, бағыт-бағдар беруі – сот қауымдастығы үшін үлкен абырой. Ел Президентінің сот жұмысына байланысты берген бағасы, айтқан ескертпесі, жүктеген тапсырмасы съездің мазмұнын байытып қоймай, саланың ілгерілеуіне де айтарлықтай септігін тигізуде. Президент қолдауы – мемлекет қолдауы. Ал осындай қолдауды сезінген судьялардың заң үстемдігін нығайту жолында аянбай еңбек етері талассыз.

(Соңы 5-бетте)

ЗАН газеті

ZANMEDIA.KZ

Қоғамдық-саяси, құқықтық газет

✉ zangazet@mail.ru

№79 (3708)
15 қазан 2024

• БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ТАЛҒАР ОҚИҒАСЫ: АҚПАРАТҚА АШ ХАЛЫҚ АШУҒА БЕЙІМ

2024 жылдың 4 қазанында Алматы облысының Талғар қаласында 16 жастағы Шерзат Болат кісі қолынан қаза тапты. Бұл қайғылы жағдай қоғам назарын аударып, көптеген пікірталас туғызды. Халықты ашындырған, алақандай ғана Талғардың алаңына алып шығып, жолды жабуға итермелеген себеп үлкен.

(Соңы 3-бетте)

• ЗАҢ ЖӘНЕ ЗАМАН

КАССАЦИЯЛЫҚ СОТ ҚАЛАЙ ЖҰМЫС ІСТЕЙДІ?

Елімізде сот жүйесін жетілдіру мақсатына тағы бір қадам жасалды. Ол – дербес кассациялық сот құру жөнінде қабылданған шешім. 5 шілдеде Мемлекет басшысы «Кейбір конституциялық заңдарға өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Конституциялық заңға қол қойды. Онда қылмыстық, азаматтық және әкімшілік істер бойынша 2025 жылғы 1 шілдеден бастап жұмысын бастауы тиіс дербес кассациялық соттардың құрылуы көзделген.

Кассациялық сот – төмен тұрған соттардың шешімдеріне шағымдарды кассациялық тәртіппен қарайтын, яғни Жоғарғы сот сатысы. Бірінші сатыдағы соттардың түпкілікті шешімдеріне және апелляциялық соттың шешімдеріне кассациялық сотқа шағым жасалуы мүмкін.

Кассациялық орган толығымен тәуелсіз болады. Парламенттің жалпы отырысында мақұлданған «Қазақстан Республикасының кейбір

заңнамалық актілеріне сот жүйесін реформалау және процестік заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасында осы кассациялық қайта қарауды жетілдіруге байланысты ережелер айқындалды.

Жаңа құжат бойынша баяндама жасаған Мәжілістің Заңнама және сот-құқықтық реформа комитетінің төрайымы Снежанна Имашеваның

айтуынша, аталмыш құжат аясында сот ісін жүргізудің барлық түрі бойынша кассациялық сотқа жүгінудің және сот актілерін қайта қараудың бірыңғай қағидаларын енгізу ұсынылып отыр. Заң жобасында айқындалған талаптар бойынша істер кассациялық соттарға алдын ала қаралмастан, үш судьядан тұратын алқаға тікелей түседі. Кассациялық соттың істерді қарау мерзімі алты айдан аспайды. Сот процесі тараптар шақырыла отырып, ауызша жүргізіледі.

Толыққанды сот талқылауында кассациялық шағымдарды алқалы түрде қарауға көшу соттарға түсетін жүктеменің, әсіресе азаматтық істер бойынша едәуір ұлғаюына алып келеді. Жоғарғы Соттың мәліметтеріне сәйкес ол он есе өсуі мүмкін. Сондықтан кассацияға қатысты қазіргі қолданыстағы шектеулер кейінірек, 2027 жылғы 1 шілдеден бастап алып тасталады. Атап айтқанда азаматтық істер бойынша – талап қою сомасы 200 АЕК-тен аз, жеке тұлғалардың және талап қою сомасы 30 мың АЕК-тен аз заңды тұлғалардың мүліктік мүддесіне байланысты даулар бойынша шектеулер, қылмыстық істер бойынша – теріс қылықтар мен онша ауыр емес қылмыстар жөніндегі шектеулер алып тасталады.

Дербес кассациялық соттардың құрылуына орай Жоғарғы Соттың рөлі де өзгереді, ол сот практикасын зерделеп, оны жинақтап қорыту және сот төрелігін жүзеге асыру кезіндегі заңдылықтың сақталу мәселелеріне бағдарланады.

Сот актілері ерекше жағдайларда Жоғарғы Сот судьясының ұсынуы немесе Бас Прокурордың наразылығы бойынша Жоғарғы Сотта қайта қаралуы мүмкін. Мұндай жағдайлар сот практикасы біркелкілігінің бұзылуы, мемлекет немесе қоғам мүддесін қозғайтын үрдіс, қабылданған сот актілері айқындалмаған тұлғалар тобының құқығын бұзатын немесе адамдардың өмірі мен денсаулығы үшін орны толмас ауыр зардаптарға әкелуі мүмкін мәселелер және тағы басқалар.

Дербес кассациялық соттардың құрылуы сот төрелігін жүзеге асыру сапасын жақсартуға, әрбір сот сатысының жауапкершілігін күшейтуге мүмкіндік береді. Бұл соттарға деген сенімді арттыруға ықпал етеді.

Айта кету керек, бұл заң жобасы Парламент депутаттары тобының бастамасымен жасалған болатын. Заң жобасының негізгі мақсаты – сот жүйесін реформалау және сот процесін жетілдіру. С. Имашева ханымның айтуынша, құжат бірінші оқылымда қаралған кезде депутаттар Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексті тұрақты және біркелкі әкімшілік практиканы қалыптастыру жөніндегі жаңа міндетпен толықтырып, оған ұсынылған өзгерістер тұжырымдамалық түрде мақұлданған.

Айша ҚҰРМАНҒАЛИ,
«Заң газеті»

• МІНБЕР

Республика судьяларының басын қосатын съездің сот жүйесін дамытудағы үлесі қомақты. 1996 жылы алғаш ұйымдастырылған бұл басқосу биыл тоғызыншы рет елордада судьялар қауымын бір алаңда жинағаны белгілі. Съезді араға төрт жыл салып ұйымдастырудың да өзіндік мәні, маңызы бар. Себебі, төрт жыл сот жұмысының кешегі жағдайы мен бүгінгі ахуалын салыстыра отырып бірегей шешім қабылдауға, жоспар белгілеуге, сонымен бірге жүктелген міндет, берілген тапсырмаларды тиянақты орындап, нәтиже шығаруға жеткілікті уақыт.

СЪЕЗД –
ТЫҢ БАСТАМАЛАР
ЖАРШЫСЫ

Шыны керек, республика судьялары съезінің бүгінде қамтитын аймағы да, көтеретін мәселесі де аса ауқымды. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың съезге арнайы қатысуы, халықаралық сот қауымдастығы өкілдерінің жиынға келіп, пікір білдіруі судьялар съезінің мәртебесін биіктете түседі. Биылғы съезге де ел Президенті келіп, қазақстандық соттың дамуына, судьялардың қызметіне қатысты өз пікір-ұсыныстарын ортаға салды. Елімізде Конституциялық соттың

суға делегат болып бару әрбір судья үшін үлкен мәртебе. Съездің ұйымдастырылуынан бастап, делегаттарды іріктеп, талқыланатын тақырыптарды таңдаудың өзіне терең мән беріледі. Бұл съездің қаншалықты жауапты, маңызды шара екенін ұқтырса керек.

Съездің әрбір судьяға берері мол. Ең алдымен съезд алаңына еліміздің түкпір-түкпіріндегі судьялар қауымы жиналатындықтан, бұл әріптестік байланыс орнатуға, сырттай білетін судьялармен жақынырақ танысуға жол

Айжан МЫРЗАЛЫ,
Райымбек аудандық сотының
төрағасы

сай бірнеше рет өзгертілген еді. Ал жаңа кодексте жаңа уақыт талабы міндеттеп отырған көптеген басымдықтар жан-жақты ескерілген. Мен осы маңызды құжатты дайындаған жұмыс тобының бір бөлшегі болғанымды мақтан тұтамын.

Бүгінгідей ақпараттық заманда судьялар қандай әдептілік қағидаларын сақтауы керек, сыртқы ықпалдан қалай қорғанады деген сауалдарға Әдеп кодексінде толық жауап берілген. Этика әліппесі саналатын бұл кодекстің сапалы дайындалуына барша судьялар қауымдастығы белсенді үлес қосты. Әр өңірде ұйымдастырылған басқосуларда кодекстің негізгі басымдықтары талқыланып, судьялардың ұсыныс-пікірлері жинақталды. Көпшілік қатысқан кодекстің сол көпке сындарды қызмет етері, көңілінен шығары күмәнсіз.

Сондай-ақ, съезд мінберінде Жоғарғы Сот төрағасы Асламбек Мерғалиев сөз алып, бүгінгі сот саласындағы атқарылған жұмыстар мен алдағы уақытта қолға алынатын міндеттерді санамалап берді. Төраға Ұлттық статистика бюросының 2023 жылғы шілде мен 2024 жылғы шілдедегі тәуелсіз сауалнамасының соңғы нәтижелерін ортаға салды. Статистикада көрсетілгендей, белгіленген уақыттағы халықтың сот органдарына деген сенім деңгейі 55,2%-дан 61,8%-ға дейін артқан. Яғни, мұндай көрсеткіш саланың бағыты дұрыс, бағдары айқын екенін айғақтайды. Осы қол жеткен жетістіктерді әрі қарай сапалы жалғау біздің міндетіміз. Съезден съезге дейінгі жұмысымыз жемісті бола бергей!

АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ

• ЗАҢ ЖӘНЕ ЗАМАН

АРЛЫ БОЛУҒА ҮНДЕГЕН ҚҰЖАТ

Баршамыз Абайды ұлы ақын, ғұлама ойшыл ретінде танимыз. Ал Абайдың «Қарамола» атты заңдар жинағының авторы екендігін екінің бірі біле бермейді. Ұлы дала тәртібімен жазылған Абайдың осы ережесі – тұңғыш құқықтық құжат. Ол – 1886 жылы Қазан университетінің баспаханасында басылып шыққан.

«Қарамола» ережесі тұңғыш рет 1885 жылдың мамыр айында Семей өңіріндегі Қарамола дейтін жерде бес елдің билері мен аузы дуалы адамдарының Абай бастамашылығымен шақырылған съезінде тасқа басылған алғашқы түрі таратылып, сол жиналыста бір ауыздан қабылданған. Осы төтенше съезд Абайды Жоғарғы Сот төрағасына пара-пар «Төбе билік» басшылығына сайлаған. Абай атамыздың судьялық төрелік қызмет атқаруы, жүріс-тұрысы, имандылыққа сай болуы оны осы міндеттерге алып барған. Оның «Шар», «Қарамола» ережесін жазғанға дейін де қара қылды қақ жарған әділ билігі халықтың жүрегінен жол табуына түрткі болған. Абай атамыз 1886 жылы ежелден бергі билер мен қазылар іске асырып, іс жүзінде қолданып келе жатқан «Жеті жарғы» заңына көптеген өзгерістер енгізген. Құн өндіру мен жесір дауын елеп-екшеп уақыт ағымына қарай жобаға келтірген.

Қазір қоғамымызда қылмысты ізгілендіру саясаты жүргізіліп жатыр. Ал осының бәрі Абайдың 1903 жылға дейін қолданылып келген «Шар», «Қарамола» ережелерінде жан-жақты қамтылған.

Дала соты билігінің тағы бір маңызды ерекшелігі – оның руханилығында болған. Сот ісінің рухани мазмұны материалдық-заттық мазмұнынан жоғары қойылып, «арлы болу» моральдық ұстанымы ерекше назарға алынған. Даулар негізінен өзара бітімгершілікке жету тұрғысынан шешілетін болған.

Қазақ халқында ертеде қалыптасқан ереже бойынша тұсаулы жүрген аттарды ұрлаған адам өлім жазасына кесілетін үкім болған. Ұлы Абайдың Әзберген деген кедей ақынның мал ұрлау ісіне қатысты үкімі байырғы қазақ қоғамындағы түсіністік пен бауырмалдылықтың және кешірімшіліктің үлгісі болып қабылданған. Сөйтіп ұлы Абай «адам үстінен» болатын сот моделін «адам үшін» жүргізілетін сот моделіне өзгертуге жол ашып берген. Бұдан ұлы Абайдың сот ісін жүргізудегі реформаторлығын көреміз.

А.ҚЫДЫРХАНОВА,
Шемонаиха аудандық соты
сот отырысының бас маманы – хатшысы
ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ

• МЕЖЕ

ХАЛЫҚҚА ҚЫЗМЕТ –
МӘРТЕБЕЛІ МІНДЕТ

Қазақстанда мамандандырылған ауданаралық әкімшілік соттардың жұмыс жасағанына 3 жылдан асты. Бұл қатарда Маңғыстау облысының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік соты да бар. Аталған соттар азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау барысында әкімшілік органдар, сондай-ақ, жеке және заңды тұлғалар арасындағы құқық теңдігін қамтамасыз етеді.

Әкімшілік сот ісін жүргізу міндетіне жария-құқықтық қатынастарда әкімшілік істерді әділ, бейтарап және уақытылы шешу кіреді. Осы тұрғыдан алғанда Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекстің жария-құқықтық дауларды шешудегі тиімділігін соттар тәжірибесінен байқауға болады.

Аталған кодекспен әкімшілік істі жауапкердің қатысуынсыз қарау нормасы бекітілген. Бұл үшін істің толық қаралуына ешқандай кедергі болмауы керек. Ал, мүдделі адамдар іске судьяның бастамасымен немесе процеске қатысушының өтінішхатымен тартылады.

Сот тәжірибесінен айтар болсақ, Маңғыстау облысының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотына биылғы 4 қаңтар мен 30 қыркүйек аралығында 806 талап қою арызы түссе, солардың 198-і сот орындаушылардың әрекеті мен әрекетсіздігіне қатысты болды. Бұдан кейінгі орында салық органдарына байланысты даулар түр. Мемлекеттік сатып алу, жер, тұрғын үй, өзге де даулар бойынша және лауазымды тұлғалардың шешімдеріне байланысты шағымдар үлесі де басым. Жоғарыда көрсетілген мерзімде аталған сотпен 287 әкімшілік іс шешім шығару арқылы аяқталса, солардың 66 пайызы толықтай, 34 пайызы ішінара қанағаттандырылған.

Сотқа жүгінушілерге құқықтық сауаттылық тұрғысынан бағыт-бағдар берудің маңызы зор десек, оның нәтижесі тараптардың ортақ мәмілеге келуінен көрінеді. Мысалы, соттың екі жақты татуластыру үшін қажетті шараларды қабылдап, көмек көрсетуі өз кезегінде талап қоюшылар үшін де өте қолайлы.

Маңғыстау облысының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотына берілген шағымдардың 14,9 пайызының татуласу рәсімдері аясында аяқталуы – судьялар еңбегінің жемісі. Осы тұста айтып өтерлігі, әкімшілік істерде дауды татуласу, медиация немесе партисипативтік рәсімдермен шешу мүмкіндігі көзделген.

Жыл басынан бері тараптардың татуласуына, сондай-ақ, жауапкердің талапты толық орындауына, т.б. байланысты 474 іс қайтарылған. Бұлардың арасында әкімшілік сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға жатпайтын, яғни, қылмыстық, азаматтық, әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнамалармен берілген істер де бар.

Біздің сотта 50 іс 24 өндіріске біріктірілген. Жеке ұйғарымдардың орындалуы соттар тарапынан қатаң бақылауға алынатынын да айтқан жөн. Жеке ұйғарымдардың ең көбі салық органдарына – 37, мемлекеттік сатып алу – 19, жергілікті атқарушы органдарға – 24, ал, 13-і жеке сот орындаушыларға, 17-сі басқа да әкімшілік органдарға қатысты шығарылды.

Егер жауапкер татуласу рәсімдерін жүргізу нәтижесінде жасалған келісімдерді бекіту туралы ұйғарымды орындамаса, оған 50 АЕК мөлшерінде ақшалай өндіріп алу қолданылады. Осыған орай, судьялар процестік мәжбүрлеу шаралары ретінде 32 тұлғаға ақшалай өндіріп алуды қолданды. Мұның ішінде соттың ұйғарымын орындамағаны үшін қайтадан ақшалай өндіріп алу жауапкершілігін арқаалағандар да бар. Ақшалай өндіріп алулар республикалық бюджет пайдасына өндіріледі. Ақшалай өндіріп алу туралы мәжбүрлеу шарасы қолданылатын адамға алдын ала хабарланады. Заң талабына сай, сот әкімшілік істі қараудың созылуына алып келетін әрбір әрекет пен әрекетсіздік үшін 10 АЕК-ке дейін өндіруге құқылы.

Маңғыстау облысының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік соты заманауи технологиялық инфрақұрылыммен толықтай жабдықталған. Ақпарат орталығы, кіріс кеңсесі мен фронт-кенсе жұмыс істейді. Бұған қоса, медиаторлар, адвокаттарға арналған кабинеттер бар.

«Басты міндет – халыққа адал қызмет» десек, біздің ұжымның да әрбір қызметкері халық үніне құлақ асатын мемлекет құру бағытында еңбек етуде. Бұл тұрғыда әкімшілік әділет институтының алар орны бөлек.

А.ЖАҢАБАЕВА,
Маңғыстау облысының мамандандырылған
ауданаралық әкімшілік соты
әкімшісінің басшысы

• БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ТАЛҒАР ОҚИҒАСЫ: АҚПАРАТҚА АШ ХАЛЫҚ АШУҒА БЕЙІМ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Ол – кәмететке толмаған баланың қан аңсаған қарақшылардың қолынан қаза табуы. Оған қоса, қаралы үйдің қайғысына ортақтасып, қылмысты ашуға талпынудың орнына жергілікті биліктің марғау қимылдап, уақытша ұстау изоляторына 7 адамды ғана қамауы да тарыққан отбасының күмәнін көбейтіп, ашуын туғызған еді. Қылмысты ашуға тиіс құзырлы органның оқиға орнынан алынған бейнежазбаны өшіріп алдық деуі де сабырлы жанның төзімін тауысатын себептің бірі.

Ең бастысы, Шерзаттың өліміне куәлар бар. Және олар жалқы емес. Сол көп куә оқиға орнына үш көліктің келіп, он үш адамның қылмысқа қатысы барын айтса да, Талғар полициясының 7 адамның қолына ғана кісен салуы сақшылардың жауапсыздығын көрсетсе керек. Осы жауапсыздықтың соңы қаралы отбасы тұратын үйдің өртенуіне жалғасты.

Ұлынан айырылған ата-ана қауіптің барын, өздері үшін емес, жақындарының өмірі үшін қорқатынын айтып жатқанда жергілікті полицейлер неге назар аудармады? Неге күзет қойып, неге жәбірленушілердің жағдайын ойламады? Осындай сауатсыз жұмыстың, салғырт тірліктің нәтижесінде қаралы отбасының үйі өртке оранды. Ал енді күлге айналған үйді күзеттің не, күзетпедің не? Осы жағдайдың өзі біздің құзырлы органдардың жұмысын қайта қарау керектігін көрсетеді. Шеруге

шығудың алдында тұрған халықты сабырға шақырудың жалғыз жолы – жәбірленушілерді қорғап, қылмысты тез әрі тиянақты ашу еді. Жағдайдың асқынуына жол беру – Алматы облысындағы күштік құрылымдардың тәртіпті бақылауда ұстауға дәрменсіз екенін ғана емес, сонымен бірге, елді тыныштандыруға ниетті еместігін аңғартатындай.

Қазір қаралы отбасының қайғысына бей-жай қарамайтын жұрт біресе көмекке қаржы жинайық, біресе үй салып берейік деп бастама көтеріп жатыр. Тіпті, еліміздің әр өңірінен «Шерзат үшін» деген ұранмен Талғарға келіп, әділдікті орнатамыз деп жатқандар да бар. Талғардың жолдарын жауып, шеру өткізсек деп ой тастаушылар да кездесуде. Осының өзі халықтың полицияға деген сенімінің төмендігін көрсетеді. Зайырлы, құқықтық мемлекетте халық полицияның, соттың жұмысын атқармауы керек. Мұндай қоғамдық көзқарастың орнығуы мемлекетте заңсыздықтың күшеюіне алып келеді.

Шындық жоқ жерде сұмдық көп. Ақпаратқа аш халық ашуға бейім болатынын ұмытпайық. Бір қылмыс екінші қылмысқа ұласпауы үшін Бас прокуратура, Ішкі істер министрлігі жәбірленушілердің қауіпсіздігін қорғап қоймай, қылмыстық іске байланысты барлық іс-әрекетті жедел жеткізіп отырғаны жөн.

Аружан МӘУЛЕТБАЙ,
«Заң газеті»

• БАЗЫНА

ТАКСИ ҺӘМ БЕНЗИН ҚҰНЫ ҚАНША?

Елімізде такси қызметіне жүгінбейтін адам некен-саяқ. Астана, Алматы, Шымкент сынды үлкен мегаполистерде бұл қызмет түрін пайдаланатын азаматтардың шоғыры қалың. Әсіресе, Алматы қаласы бұл салада көш бастап тұр. Жалпы деректерге сүйенсек, былтыр такси қызметін ұсынатын компаниялар табысы бір жылда 17% өсіп, 5,9 млрд теңгені құраған. 47,4 млн тұрғын такси пайдаланыпты. Бірақ бұл көрсеткіш 2022 жылғыдан 2%-ға аз.

Айта кету керек, былтыр желтоқсанда такси тарифтері 2022 жылмен салыстырғанда 9,1% өскен. Бағаның ең шарықтауы Алматыда тіркеліпті. Мұнда бір жылда баға 30,3%-ға көтерілген. Одан кейін Ақтөбе және Абай облысы тұр. Аталған қос өңірде такси құны 22,1% және 17%-ға артқан. Шымкент қаласы (16,9%), Ұлытау (12,6%), Қызылорда (11,9%) өңірлерінде де баға көтерілген. Такси бағасы бойынша онша өсім көрсетпеген облыс – Маңғыстау. Мұнда 1,2% ғана болып отыр. Ал Алматы, Шығыс Қазақстан, Батыс Қазақстан облыстарында баға бұрынғысына қалған.

Биыл жыл басындағы Numbeo дерегіне сүйенсек, стандартты тариф бойынша бір шақырым такси қызметінің ең жоғары бағасы Швейцарияда тіркелген. Ондағы күн 4,63 АҚШ долларына бағаланыпты. Одан кейін Люксембург 3,29, Кувейт 3,25 АҚШ долларымен тізімде тұр.

Такси демекші, жақында Қызылорда облысында экотакси жобасы іске асты. Мамандардың айтуынша, электр қуатымен жүретін көліктер қоршаған ортаға қауіпсіз әрі экологиялық жағынан өте тиімді. Бүгінде өңірге келген 52 көлік халыққа қызмет көрсетуді бастап кетті. Ал облысқа жалпы құны 1 млрд, 100 млн теңгеге барлығы 100 электромобиль сатып алу жоспарланған. «Қызылорда автобус паркі» ЖШС директоры Абдуқадыр Машташевтің айтуынша, экотаксилер электрмен толық қуатталғанда шамамен 500 шақырымға дейін жол жүре алады. Сонымен қатар, жаңа экотаксидің қызметінен бөлек, бағасы да арзан. Бұл – облыс орталығында тұратын

тұрғындар үшін өте ыңғайлы жоба. Такси бағасы мен қызметі жайын айта отырып, оған қажетті бензин отыны туралы да сөз қозғалық. Биыл жыл басынан тамыз айына дейін елде 3,5 млн тонна қозғалтқыш отыны өндірілген. Бұл былтырғыдан 1,8%-ға артық. Жалпы жанар-жағармай еліміздің үш өңіріндегі мұнай өңдеу зауытында өндіріледі. Олар – Шымкент, Павлодар және Атырау облысы. Ал бағаға келер болсақ, биыл бензин құны 0,8%-ға өскен.

Тағы бір қызық дерек бар. Біздің еліміздегі бір орташа айлық жалақыға 1,2 мың литр бензин сатып алуға болады. Бұл – осы жылдың 27 қыркүйектегі жағдай бойынша алынған мәлімет. Осы көрсеткішпен еліміз әлемдегі 97 елдің ішінде 32-орынға тұрақтапты. Яғни, Қазақстан ТМД елдерінің арасында ең жоғары көрсеткішке ие болып отыр. Оған дәлел де жеткілікті. Атап айтсақ, көрші Ресейде бір жалақыға 953 литр бензин келеді. Ал Әзірбайжанда 702,9, Беларусь елінде 696,4, Өзбекстанда 442,2, Молдовада 434,2, Арменияда 433,4 және Украинада 301 литр сатып алуға болады. Сонымен қатар, жоғарыда айтқандай ТМД елдері арасында ең қымбат бензин Молдова мен Арменияда болып отыр. Ондағы баға 1,4 АҚШ долларын құрайды. Украинада бензин литрі 1,3, Өзбекстанда 1 АҚШ долларына бағаланған. Ал төмен бағалар Беларусь 0,7, Ресей мен Әзірбайжанда 0,6 АҚШ долларымен тіркелген. Біздің елде долларлық бағаммен айтсақ, бензин құны 0,5 АҚШ доллары болып белгіленген.

Шернияз ЖАЛҒАСБЕКҰЛЫ

• ФОРУМ

ҚАЗАҚ БИЗНЕСІ ҮШІН ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР АЛАҢЫ

Алматыда кезекті Sana Business Forum 2.0 өтті. Бұл іс-шара қазақ тілді іскерлік орта өкілдері үшін жаңа мүмкіндіктер мен заманауи бағыттарды талқылауға арналған бірегей алаң. Форумға кәсіпкерлер, экономистер және бизнес саласының мамандары жиналып, шағын және орта бизнесті дамыту жолын қарастырды.

Форумның басты мақсаты – отандық кәсіпкерлердің қаржылық сауаттылығын арттыру, бизнестегі жаңа трендтер мен инновацияларды енгізу, сонымен қатар ұлттық буржуазияны дамыту. Форум барысында бірнеше маңызды баяндама оқылды, олардың қатарында Қанат Қожахметтің «Бизнес білімінің маңыздылығы» тақырыбы ерекше назар аударды. Ол кәсіпкерлердің үздіксіз білім алуы, нарықтағы жаңашылдықтарға дайын болуы туралы ой қозғап, бизнестегі білімнің рөліне тоқталды. Белгілі экономист Максат Халық «Экономикалық трендтер және бизнес» тақы-

рыбында баяндама жасап, Қазақстандағы экономикалық өзгерістердің шағын және орта бизнеске әсерін саралады. Ол кәсіпкерлерге қазіргі экономикалық жағдайды тиімді пайдалану жолын көрсетіп, болашақтағы өзгерістерге қалай дайын болу керектігін айтты. Кәсіпкер Ерлан Андасбаев «Халықаралық брендпен бизнес: Дистрибуцияның инструменттері» тақырыбында баяндама жасады. Ол халықаралық нарыққа шығу, шетелдік брендтермен жұмыс тәжірибесімен бөлісіп, дистрибуцияның заманауи құралдарын таныстырды. Форумның келесі бөлігі панель-

ге жеткен тұлға ретінде, ол спортпен бизнес арасындағы ұқсастықты айтып, қиындықтарды жеңу, табандылық таныту және мақсатқа жету жолындағы күрес туралы тәжірибесімен бөлісті. Форум қазақ тілді бизнес өкілдері үшін ерекше іс-шара болды. Шара барысында кәсіпкерлер жаңа ақпарат алып, тиімді байланыс орнатып, өзара тәжірибе алмасты. Бұл іс-шара бизнестегі заманауи бағыттарды меңгеруге, шағын және орта кәсіпкерлікті жаңа деңгейге көтеруге үлкен үлес қосып отыр. Форум нәтижесінде қатысушылар қаржылық сауаттылықты арттыру, тиімді маркетингтік стратегияларды қолдану және бизнесті басқарудың заманауи әдістерін меңгеру бойынша құнды ақпарат алды.

Аружан МАУЛЕНБАЙ,
«Заң газеті»

• КӨКЕЙКЕСТІ

Туризмді экономиканың бір тірегі десек, біздің елімізде дәл осы сала әлі жоғары деңгейге жете қоймағаны белгілі. Мысалы, туристік рейтингтер ұсынған деректерде әлемде саяхатқа ыңғайлы 200-ден астам ел болса, Қазақстан мұнда 64-орында тұр.

ТУРИЗМДІ ДАМЫТАТЫН БІЛІКТІ МАМАНДАР ТАПШЫ

Сарапшылар бұл жерде көлік, қонақ үй, қоғамдық тамақтану желісіне табыс әкелетін шетелдік туристердің келіп-кетуіне орай осындай баға шығарған. Яғни, туристерді қонақ үйлерде және басқа орналастыру орындарында тұратын адамдардың саны бойынша есептейтіні белгілі. Ал Countrycassette.com халықаралық интернет басылымының мәліметінше, бір жыл ішінде республикаға 2 млн-ға жуық резидент емес саяхатшы келіпті. Бұл ретте былтыр көрші Өзбекстан 6,6 млн турист қабылдаған. Бірақ бір нәрсені ескеру керек. Осы 6,6 млн қонақтың басым көпшілігі, яғни 5,6 млн адамы туыстарына барған.

Жалпы, әлемде туризм саласында көшбасшы болып саналатын Франция бір жылда 117,1 млн туристі қабылдапты. Одан кейінгі орында Польша жайғасқан. Бұл елге 88,5 млн саяхатшы барса, үшінші орынға 51,1 млн турист тартқан Мексика жайғасқан. Одан кейін АҚШ – 45 млн, Тайланд – 39,9 млн саяхатшыны қонақ етіпті. Қырғызстан – 25, ал Өзбекстан мемлекеті 30-орында тұр. Қызығы сол, Өзбекстаннан кейін көрші Ресей 31-орында тұр, мұнда бір жылда 6,4 млн турист барған. Жалпы саяхатқа ыңғайлы 202 мемлекеттің ең соңындағы Самоа елі тұр.

Елге турист көптеп келсе мемлекет экономикасына пайдасы көл-көсір. Үкімет осы секторға барынша назар аударса, көш ілгерілей түсері анық. Мысалы, осыдан екі жыл бұрынғы дерекке сүйенсек, Грузия өз экономикасына туризм арқылы 20,8%, Испания 13,6%, Түркияда 11,5% үлес қосыпты. Ал біздегі көрсеткіш аз, жалпы ішкі өнімнен 2,7% ғана болып отыр.

Бірақ бұл елімізде туристер қызығатын хәм шетелдіктерді баурайтын табиғат немесе басқа орындар жоқ деген сөз емес. Мұндағы бар мәселе – туризмді дамытудағы инфрақұрылымның әлсіздігі. Жол, жарық, қызмет көрсету сапасының нашарлығы келушілерді үркітіп-ақ тұр. Жеткілікті қаржы бөлініп әрі оның орындалуы, сапасы дұрыс үйлессе, мұндай кедергілер сөзсіз жойылар еді. Бір белгілісі, Қаржы министрлігінің мәліметінше, былтыр мәдениет, спорт, туризм және ақпараттық қамтамасыз ету салалары бойынша бюджеттегі жалпы шығынның үлесі 3,3%-ын ғана құраған. Барлығы 877,5 млрд теңге бөлініпті.

Екіншіден, инженерлік инфрақұрылымнан басқа елдің туристік өз брендин қалыптастыру маңызды. Бұған да қаражат көп қарастырылмаған. «Kazakh Tourism» ҰК» АҚ-ның мәліметінше, туристік әлеуетті дамыту және ілгерілету бағдарламаларын қаржыландыру көлемін басқа елдермен салыстырсақ, өте төмен. Былтыр мұндай жоба-

лайлы форматтарды ғана тандап, BBC және CNN сияқты платформаларда жарнама орналастырмайды. Бірақ агрессивті маркетинг жүргізген елдердің тәжірибесі сырттан келушілер арқылы туризмдегі экономикалық көрсеткішін тез қалпына келтірген. Мұны мойындау керек. Қаржы жетімсіздігі саланы осылай тұрлатуға әкелетіні де айдан анық нәрсе.

Шетелдік туристердің де инфрақұрылымы жақсы жерге үйірілетіні рас. Мысалы, Алматы тау кластері, Щучье-Бурабай курорттық аймағы, Каспий теңізінің жағалауы сияқты орындар сырттан келушілерді қызықтырмай тұрмайды. Сонымен қатар, бес жұлдызды қонақ үй кешендері мен чартерлік рейстердің ашылуы Ақтау қаласын да шетелдіктерге танымал етті. Мұндай дамыған халықаралық деңгейдегі қызмет пен сапалы демалыс үшін олар қонақты қаржыны да аймайды. Жалпы былтырғы есеп бойынша өңірлер арасында туристерді қабылдауда Астана мен Алматы қаласы алғашқы орында болған. Мұнан кейін Ақмола, Маңғыстау, Шығыс Қазақстан облыстары тұр.

Халықаралық туризм және меймандостық университетінің басқарма төрағасы – ректор Әлібек Шоқпаровтың сөзінше, елімізде туризмді дамытуға толық мүмкіндік бар. Сондай-ақ салаға қатысты кадр даярлауда да атқарылып жатқан жұмыс аз емес. «Біздің Халықаралық туризм және меймандостық университеті қонақжайлылық және спорттық туризм бағытында маман даярлауды 4 жыл бұрын бастап кетті. Мойындау керек, туризмде кадр тапшылығы жоқ емес. Соған сәйкес, біз өз студенттерімізді жаппай дуальды оқыту жүйесіне көшірдік. Яғни, теорияны өндіріспен ұштастыру арқылы білім береміз. Олар алғашқы курстан кейін түрлі туристік компанияларда тәжірибеден өте бастайды. Келешек наным жейтін мамандығының қыр-сырын меңгереді. Университет қабырғасында жүріп осылай шыңдалған шәкірттеріміз оқу бітірген соң да жұмысқа оңай орналасады», – дейді ол.

Ректордың сөзінше, бүгінде аталған университет 73 туристік кәсіпорынмен бірлесе жұмыс атқаруда. Олардың қатарында отандық компаниялар, сондай-ақ шетелдік туристік ұйымдар да бар.

Қорыта айтсақ, біздің елімізде туризмнің кемшін тұсы жетерлік. Саланы табыс көзі деп есептесек, оған қажетті инфрақұрылымнан бөлек, қызмет көрсету деңгейінің жоғары болғаны әбден керек-ақ. Ал туризм табыс әкелсе, экономикалық көрсеткіш әлдеқайда артатыны да белгілі.

Шернияз ЖАЛҒАСБЕКҰЛЫ

• САРАП

БАНКРОТТЫҚҚА ҚАТЫСТЫ АРЫЗДЫ ҚАРАУ ТӘРТІБІ

2023 жылдың 3 наурызында «Қазақстан Республикасы азаматтарының төлем қабілеттілігін қалпына келтіру және банкроттығы туралы» заң күшіне енді. Ол Қазақстан Республикасының азаматы төлемге қабілетсіз болған кезде туын-дайтын қоғамдық қатынастарды реттейді. Азаматтар үшін үлкен маңызға ие құжат төлем қабілеттілігін қалпына келтіру рәсімін, сондай-ақ соттан тыс және сот арқылы банкроттық рәсімін қолдануға арналған негіздерді, оларды жүргізу тәртібі мен шарттарын белгілейді.

Сот төлем қабілеттілігін қалпына келтіру рәсімін және сот арқылы банкроттық рәсімін қолдану, сондай-ақ азаматтық сот ісін жүргізудің жалпы қағидалары бойынша осы заңда белгіленген ерекшеліктермен бірге бітімгершілік келісім жасасу туралы арыздарды қарайды. Сот арқылы банкроттық рәсімі борышкерлерге егер:

1) берешек сомасы арыз берілген күнге дейін қолданыста болған 1600 айлық есептік көрсеткіштен (әрі қарай – АЕК) асса;

2) міндеттемелер 12 ай бойы орындалмаса, яғни, кредиторлар алдындағы міндеттемелер бойынша өтеудің, оның ішінде ішінара да болмауы;

3) борышкерге қатысты «Қазақстан Республикасындағы банктер және банк қызметі туралы» және «Микроқаржылық қызмет туралы» заңдарына сәйкес банктік қарыз шарты және микрокредит беру туралы шарт бойынша орындалмаған міндеттемелерді реттеу және өндіріп алу жөніндегі рәсімдердің жүргізілу шарттарына сәйкес келсе;

4) борышкердің осы рәсім барысында сатылатын мүлкі болса;

С.СӘДУАҚАС,
Шарбақты аудандық сотының
торағасы

5) арыз берілген күнге дейін 7 жыл бойы соттан тыс немесе сот арқылы банкроттық рәсімін қолдану фактісі болмаса қолданылуы мүмкін.

Барлық міндеттеменің мөлшері өзіне тиесілі мүліктің құнынан аспайтын (оның ішінде орындалу мерзімі басталмаған) борышкерлер төлем қабілеттілі-

гін қалпына келтіру рәсімін қолдану туралы арызбен ғана сотқа жүгінуге құқылы.

Мемлекеттік баж Салық кодексінің талаптары бойынша 0,5 АЕК мөлшерінде төленеді. Борышкер төлем қабілеттілігін қалпына келтіру немесе сот арқылы банкроттық рәсімін қолдану туралы арызды өзінің тұрғылықты жері бойынша сотқа жазбаша түрде немесе электрондық құжат нысанда береді.

Сот борышкердің төлем қабілеттілігін қалпына келтіру және сот арқылы банкроттық рәсімін қолдану туралы арыз заңда белгіленген талаптарға сәйкес келмеген жағдайда арызды қарамай, кері қайтарады. Ал белгіленген шарттарға сәйкес келген жағдайда, сот арыз сотқа келіп түскен күннен бастап 10 жұмыс күнінен кешіктірмей, төлем қабілеттілігін қалпына келтіру рәсімін немесе сот арқылы банкроттық рәсімін қолдану жөнінде іс қозғау туралы ұйғарым шығарады.

Сот төлем қабілеттілігін қалпына келтіру немесе сот арқылы банкроттық рәсімін қолдану жөнінде іс қозғау туралы сот ұйғарымының көшірмелерін борышкерге, уәкілетті органға (мемлекеттік кірістер органдары арқылы) және борышкердің тұрғылықты жері бойынша аумақтық әділет органына және «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясына жібереді. Олар мүлікке құқықтарды тіркеуді жүзеге асырады.

Төлем қабілеттілігін қалпына келтіру, сот арқылы банкроттық рәсімін қолдану туралы шешімді сот қаржы басқарушысының қорытындысын ескере отырып қабылдайды. Сот арқылы банкроттық рәсімін қолдану туралы шешім қабылданған азаматтарға бес жыл бойы қарыз және микронесие алуға тыйым салынады, олардың қаржылық жағдайларына үш жыл бойы мониторинг жүргізіледі, сондай-ақ, жеті жылда өзін қайта банкрот деп тануға тыйым салынады.

ПАВЛОДАР ОБЛЫСЫ

• МЕДИАЦИЯ

«ЕЛ ІШІНДЕ ДАУ КӨБЕЙСЕ, ЕЛ СЫРТЫНДА ЖАУ КӨБЕЙЕДІ»

«Медиация туралы» заң қолданысқа 2011 жылы енгізілді. Дауларды шешудің балама тәсілі соттарға артылып отырған жүкті едәуір азайтуға септігін тигізуде.

Қазақ үшін медиация термині жат болып көрінгенімен, дауды шешудің бұл жолы сонау ертеден қазақ даласында қолданыста болғаны баршамызға аян. Бұрынғының соты болған билер дауды ең алдымен бітімгершілікпен шешуді, араздасқанды татуластыруды ойлаған. Бидің шешімі екі дауласушыны да разы қылатындай болуы қажет еді. «Ел ішінде дау көбейсе, ел сыртында жау көбейеді» деген қанатты сөз билердің басты ұраны болды.

Ақтөбе облысының кәмететке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотында 2024 жылдың тоғыз айында 136 азаматтық іс бойынша медиациялық келісім жасалып, 3 азаматтық іс партисипативтік келісіммен, 1 азаматтық іс бітімгершілік келісіммен аяқталған, 4 қылмыстық іс бойынша сотталушылар жәбірленушімен медиация тәртібімен татуласуына байланысты қылмыстық жауаптылықтан босатылды.

Сотта бір татуластырушы судья-медиатор қызмет етеді, азаматтық істердің ішінен медиацияға келуі мүмкін істер бірінші осы татуластырушы судьяға түседі. Тараптар өзара келісімге келіп жатса, соттың ұйғарымымен медиациялық келісім бекітіліп, іс өндірістен тоқтатылады. Ал егер татуластыру рәсімі өз нәтижесін бермесе, ары қарай талап қою істі қарайтын судьяға бөлінеді.

Медиацияның тиімді тұсы өте көп. Біріншіден, әркім үшін қымбат болып табылатын – уақыт үнемделеді, екіншіден, артық шығыннан арылу, үшіншіден тараптардың арасында жақсы қарым-қатынасты сақтап қалу, төртіншіден, сотқа жүгінерде төленген мемлекеттік баж салығының кері қайтарылуы.

Ата-бабамыздың дауларды бейбіт шешудегі қызметін ары қарай жалғастыруға жол ашатын «Медиация туралы» заңның маңызы өте зор. Медиация ел ішіндегі дауларды азайтып, бабалардың мұрасын сақтауға сеп болуда.

Е. ӘМРЕБЕКОВ,
Ақтөбе облысы кәмететке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының судьясы

• ПӘРМЕН

СОТ ШЕШІМІН ОРЫНДАМАҒАНДАР ЖАУАПҚА ТАРТЫЛАДЫ

Жеке сот орындаушылардың міндеті сот актілерін дер кезінде, сапалы орындау. Сот – мемлекет атынан кесім айтатын мәртебелі орган болғандықтан, төрелік алаңында шығарылған әрбір сот актісі даусыз орындалуы тиіс.

А.ЕРЖИГИТОВА,
Алматы облысы атқарушылық
өкргінің жеке сот орындаушысы

Өкінішке қарай, сот шешімдерін орындау міндеті жүктелген сот орындаушылар қызметіне кедергі келтіріп, түрлі айла-амал жасайтын азаматтар аз емес. Осындай жауапсыз жандар салдарынан сот актісі қолына тигенде әділдік орнады деп қуанған талапкерлердің сот жүйесіне, жеке сот орындаушылар қызметіне деген сенімі азаяды.

Атқарушылық құжаттарды мәжбүрлеп орындату барысында жеке сот орындаушылар борышкерден атқарушылық санкцияны, өсімқұлды, атқарушылық іс жүргізу бойынша шығыстарды, жеке сот орындаушысының қызметіне ақыны өндіреді. Жеке сот орындаушылардың біліктілігін арттырып, атқарушылық қызметті жандандыру үшін республикалық палата жанынан оқу орталығы құрылған. Бұл орталық жеке сот орындаушылардың өз мен олардың көмекшілерінің тәжірибесін жетілдіріп, шеберлігін шыңдайды. Яғни, сот актілерін заңдық талапқа сай орындатуға жеке сот орындаушылардың білімі де, тәжірибесі де жетеді.

Алайда, қоғамда өз міндетмесін дер кезінде орындауға қатысты жауаптылық аз. Мәселен, қазір банктен, микроқаржы ұйымдарынан несие алып, оны қайтарудан қашып жүрген жандар аз емес. Сонымен бірге, қолқатпен қарызға ақша алып, таныстары мен жақындарын әуреке салып жүргендер де кемейі келеді. Мұндай жауапсыздықтың соңы даудың сотқа қаралып, шешімнің шығуымен аяқталып жатады.

Құжат заңды күшіне енген соң жеке сот орындаушылар сот шешімін мәжбүрлеп орындату бойынша жұмыс істейді. Мәжбүрлеп орындату шаралары нақтыланған. Соған орай жеке сот орындаушылар алдымен борышкердің меншігіндегі мүлікке немесе ақшасына, құнды қағаздарына шектеу (арест) қояды. Сондай-ақ борышкердің өзіндегі не болмаса басқа жеке немесе заңды тұлғада тұрған мүлігін алып қою; борышкерге белгілі бір іс-қимыл жасауға тыйым салу, құқық белгілейтін құжаттарын алып қою секілді шараларды жүзеге асырады. Қажет болған жағдайда сот актісін орындату үшін талап қоюдың бірнеше түрі қолданылуы мүмкін.

Жеке сот орындаушысының өз міндетін орындауына кедергі келтіру, яғни жұмыс орнын немесе тұрғылықты жерін жасыру, талаптарды орындамау, алатын табыс көздерін көрсетпегендігі әрекеттер үшін борышкерлерге жауаптылық көзделген. Мұндай құқық бұзушылықтар үшін борышкерлер Өкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің 669-бабы 1-бөлімімен әкімшілік жауаптылыққа немесе Қылмыстық кодекстің 430-бабымен қылмыстық жауапкершілікке тартылады.

Яғни, сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін және атқарушылық құжатты орындамау – жеке тұлғаларға – бес АЕК мөлшерінде айыппұл салуға не бес тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамаққа алуға, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға – отыз, орта кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес субъектілеріне елу АЕК мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

Ал Қылмыстық кодекстің 430-бабына сай, сот үкімін, сот шешімін немесе өзге де сот актісін не атқарушылық құжатты алты айдан астам уақыт орындамаған, сол сияқты оларды орындауға кедергі жасағандар – сегіз жүз сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға не үш жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

• ТҮЙТКІЛ

СИНТЕТИКАЛЫҚ ЕСІРТКІ – ЗАМАНАУИ ЭПИДЕМИЯ

Синтетикалық есірткілер қоғамда жаңа әрі күрделі мәселе тудырып отыр. Олардың табиғи есірткіден айырмашылығы, жасанды жолмен химиялық зертханаларда жасалады.

Синтетикалық есірткі ішіндегі ең танымалы – «спайс», «мефедрон», «сошь» және басқа психобелсенді заттар, оларды жиі «легалка» деп атайды. Синтетикалық есірткілердің басты қауіптілігі – олардың құрамы мен әсерінің әрдайым белгісіздігі, сондықтан олардың денсаулыққа тигізетін зияны орасан.

Қазақстанда синтетикалық есірткілердің таралуы 2010 жылдан қарқынды өсе бастады. Әсіресе, жастар арасында есірткінің қолжетімді болуы және оларды интернет арқылы оңай сатып алуға мүмкіндіктің болуы мәселені күрделендіре түсті. БҰҰ-ның Есірткі және қылмысқа қарсы күрес басқармасының мәліметі бойынша, Қазақстан синтетикалық есірткілерді транзиттейтін және тұтынатын елдер қатарында.

Синтетикалық есірткілердің адам ағзасына зияны үлкен. Қазақстанның Денсаулық сақтау министрлігінің мәліметінше, соңғы бес жылда синтетикалық есірткілерді қолдану салдарынан болатын өлім-жітім оқиғаларының саны айтарлықтай өскен. 2023 жылы Қазақстанда синтетикалық есірткілерден 300-ге жуық өлім жағдайы тіркелген, ал есірткіге тәуелділіктің жаңа жағдайлары 30%-ға артып отыр.

Мамандардың айтуынша, синтетикалық есірткілердің басты қауіптілігі олардың белгісіз құрамында жатыр. Өртүрлі өндірушілер әртүрлі химиялық қосылыстарды қолданады, сондықтан есірткілердің адам ағзасына әсерін болжау мүмкін емес. Бұл заттарды қолданудан пайда болатын салдарлар, әдетте, қайтымсыз болып, агрессия, галлюцинациялар, суицидтік ойлар, тіпті өлімге әкелуі мүмкін.

Құқық қорғау саласындағы сарапшы Ержан Сәрсенов бұл мәселенің құқықтық, әлеуметтік және ақпараттық

шаралармен шешілуі тиіс екенін айтады. «Біз тек заңнамалық шаралармен шектелмей, жастар арасында алдын алу жұмыстарын күшейтуіміз қажет», – дейді Сәрсенов. Ол синтетикалық есірткілердің интернет арқылы таралуын тоқтату қажеттігін ерекше атап өтті.

Психолог Айгүл Мақсұтова бұл мәселеге психологиялық тұрғыдан қарау маңызды екенін айтады: «Жасөспірімдер көбінесе эмоционалдық тұрақсыздық пен отбасылық мәселелерден қашу үшін есірткіге жүгінеді. Синтетикалық есірткілер уақытша эйфория береді, бірақ оның салдары ауыр және психикалық күйзеліске ұшыратады», – дейді ол.

Қазақстанның Ішкі істер министрлігі 2023 жылы синтетикалық есірткілерге қатысты мыңнан астам қылмыстық іс қозғады. Құқық қорғау органдарының негізгі міндеттерінің бірі – синтетикалық есірткілердің таралу жолдарын анықтап, оларды заңсыз нарықтан шығару. Соған қарамастан, есірткі заттарының жаңа түрлері мен сатылымының онлайн арналарда дамуы құқық қорғау жүйесін жаңа тәсілдер іздеуге мәжбүрлеп отыр.

Синтетикалық есірткіге қатысты мәселені тек құқық қорғау органдарының күшімен шешу жеткіліксіз. Бұл жағдайда профилактикалық жұмыс өте маңызды рөл атқарады. Сарапшылар жастар мен жасөспірімдер арасында есірткіге қарсы ақпараттық науқанның аз екенін және олардың тиімсіздігіне назар аударады. Мектептер мен жоғары оқу орындарында есірткіге қарсы сабақтар мен тренингтерді жиі өткізу қажет.

ЮНИСЕФ-тің деректері бойынша, жастар арасында синтетикалық есірт-

кілер туралы ақпараттың жеткіліксіздігі олардың қолдануына алып келетін негізгі факторлардың бірі болып табылады. Осыған байланысты, ЮНИСЕФ жастар мен ата-аналар үшін арнайы ақпараттық бағдарламаларды іске қосуды және есірткіге қарсы тренингтерді ұйымдастыруды ұсынады.

Синтетикалық есірткілермен күресте азаматтық қоғамның қатысуы да маңызды. Қоғамдық ұйымдар мен еріктілер есірткі қолдануды болдырмау және алдын алу шараларын насихаттауға белсенді араласуда. «Наркотиктерсіз болашақ» қорының директоры Мұрат Төлеген бұл мәселені шешуде ата-аналардың рөлін ерекше атап өтті: «Ата-аналар балаларын тексеріп, олардың бос уақыттарын тиімді пайдалануын қадағалауы керек. Жастардың спортпен, мәдени шаралармен айналысуы есірткіге деген қызығушылықты азайтады».

Синтетикалық есірткілерге қарсы күресте халықаралық тәжірибені қолдану Қазақстан үшін маңызды. Мысалы, Еуропа елдерінде синтетикалық есірткілердің таралуына қарсы күресте онлайн платформаларды бақылау мен қатаң заңнамалық шаралар іске асырылуда. UNODC сарапшыларының мәліметі бойынша, бұл әдістер Орталық Азия елдерінде де қолданыла бастаған. Қазақстан бұл тәжірибені пайдалана отырып, интернеттегі есірткі саудасын қадағалау және алдын алу шараларын күшейтуі керек.

Құқық қорғау органдарының жұмысы, қоғамдық ұйымдардың белсенділігі, ата-аналар мен білім беру мекемелерінің алдын алу жұмыстары арқылы бұл мәселені кешенді түрде шешуге болады. Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, синтетикалық есірткілерге қарсы күресте барлық сала өкілдері бірлесіп әрекет етуі қажет.

Самал АСҚАР,
«Заң газеті»

(Соңы. Басы 1-бетте)

Одаққа осыған дейін Максұт Нәрік-басв, Серік Байбатыров, Қайрат Мәми, Бекет Тұрғараев, Ақылтай Қасымов секілді сот саласында беделі биік, сот жұмысына шын жаны ашитын айтулы азаматтар жетекшілік етті. Міне, осындай әділ сот, қауіпсіз қоғам құруда судьяларды бір мақсатқа ұйыта білген алдыңғы буынның бастаған ісін абыройлы жалғай алсақ, біз үшін мәртебе.

– 1996 жылдан бері тоғыз съезд өткен екен. Осы съездер сот жүйесі мен судьяларға не берді?

– Президентіміз айтпақшы «Қоғамның негізі – әділеттілік». «Заң газеті» де күні кеше жарияланған мақалаға «Әділдік жоқ жерде мемлекет дамымайды» деп тақырып қойып, маңызды мәселелерді көтерген. Расында да бүгінгі басты бағдар осы әділетті қоғам орнықтырып, халықтың сотқа деген сенімін нығайтумен, елде заң үстемдігін орнықтырумен өзектес. Заңдар орындалуы, және өзінің міндетін атқаруы керек. Заң өз деңгейінде қолданылғанда ғана елде заң үстемдік құрады. Қоғамда өрлеу, өсім болады. Заң үстемдік етпеген ел алға жылжымайды, мұндай елмен ешбір мемлекет байланыс орнатпайды, инвесторлар да қауіпсіз елге қаржысын салып, бизнесті дамытқанды дұрыс көреді. Сондықтан, съездегі негізгі мақсат-міндет те осы мәселелермен тамырлас. Судья-

Досжан ӘМІР,
Жоғарғы Соттың судьясы, ҚР Судьялар одағының төрағасы:

«СУДЬЯЛАР ОДАҒЫ – СОТ ЖҰМЫСЫНЫҢ КҮРЕТАМЫРЫ, ҚАЗЫЛАРДЫҢ ҚОРҒАНЫ»

лар съезі де мемлекеттен тыс өмір сүре алмайды. Оның алаңында ел мүддесіне қатысты мәселелердің көтерілетіні осыдан.

Отандық соттағы ұтымды бастамалардың көпшілігі осы судьялар съезінен бастау алған. Әр төрт жыл сайын өтетін судьялар басқосуында қаншама келелі мәселелер көтеріліп, небір шешімін күткен сұрақтарға жауап табылды. Судьялардың қызметтегі және қызметтен тыс кездегі этикалық бет-бейнесіне жоғары талаптар мен міндеттер жүктейтін Әдеп кодексі де ең алғашқы съезде қабылданған болатын. Съезд мінберінде айтылған ұсыныс, пікірлерге орай қаншама заңнамалар қолданысқа енгізілді?! «Алқабыл туралы», «Медиация туралы» заңдардың негізі осы судьялар басқосуында қаланған. Сонымен қатар, соттың ашықтығы мен жариялылығын арттыру, сот әділдігін қамтамасыз ету, заң үстемдігін нығайту, судьялардың мәртебесіне, дербестігіне байланысты, тұрмыстық мәселелерін реттеуге қатысты, сот жұмысына жаңа технология жетістіктерін енгізумен ұштасқан жаңашылдықтардың да ең алдымен съезд мінберлерінде көтерілгені белгілі.

Республика судьяларының басын қосатын съездердің араға төрт жыл салып өтуінің де мәні бар. Төрт жыл – айтылған, жүктелген тапсырмаларды тиянақты орындауға, нәтижесін көруге жеткілікті уақыт. Осы аралықта «Съезден – съезге дейін» деп атқарылған іс-шараларды ашық көрсетіп келеміз. Мұның өзі судьялар арасындағы әріптестік байланысты нығайтып, ортақ мәселені бірігіп шешуге бейімдейді.

– Ал биылғы съезде қандай мәселелер судьялар талқысына салынды? Қазылар қауымы асыға күткен жиынның биылғы жаңашылдығы неде?

– Республика судьяларының әрбір съезі – үлкен ізденістің, терең еңбектің жемісі. Ұлттық статистика бюросының 2023 жылғы шілде мен 2024 жылғы шілдедегі тәуелсіз сауалнамасының соңғы нәтижелері сот органдарына деген халықтың сенім деңгейінің 55,2%-дан 61,8%-ға дейін салыстырмалы түрде артқанын көрсетті. Бұл да болса сот саласындағы реформалардың ізсіз кетпегенінің, оң нәтиже көрсетіп жатқанының белгісі. Мұндай жағымды көрсеткіштің қалыптасуында съездердің үлесі бар.

Биылғы съезде судьялар қауымының ойында жүрген, шешімін тапса

деп алаңдаған бірқатар мәселе талқыға салынды. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев сот жұмысына оң баға берді. Съезге келген шетелдік қонақтардың да соттың бүгінгі жетістіктеріне қатысты пікірі оң. Осы ретте Президенттің сот дербестігіне, судьяларға жасалатын сыртқы қысымдарды жоюға мән бергенін айта кеткен жөн. Расында әділ шешім шығару, заң үстемдігін орнату міндеті жүктелген судьяларға сыртқы ықпал көп. Оның бірі – күштік құрылымдар. Тергеу жүргізген органдар істер бойынша 100 пайыз айыптау үкімінің шыққанын қалайды. Ақтау үкімінің шығуын олар үлкен кемшілік деп бағалайды. Бұл дұрыс түсінік емес. Мұның бәрі біздің күштік құрылымдардың әлі күнге социалистік кезеңдегі көрсеткіш қуу түсінігінен арыла алмай жатқанын көрсетеді. Бүгінгідей зайырлы, демократиялық қоғамда адам құқығы, заң үстемдігі көрсетіштен биік тұруы керек. Осы мәселені реттеу үшін төрт жыл ішінде нақты іс-шаралар жасалды. Құзырлы құрылымдардың судьяларға ықпалын жоюдың тетіктері қарастырылды. Мәселен, бұрын судьяларға байланысты қылмыстық іс, қудалау жүрсе оны жергілікті аудандағы прокурорлар қарайтын. Қылмыстық процесстің кодекске өзгеріс енгізе отырып осы түйткілге заңдық тосқауыл қойылды. Осылайша қазір барлық деңгейдегі судьяларға байланысты келеңсіз жағдайларға тексеру жүргізу құзыреті тек Бас прокурорға берілді.

Екіншіден, судьялардың әділ шешім шығарып, іс бойынша дербес ой қорытуына сот төрағаларының ықпалы болғаны жасырын емес. Президент пәрменімен осы мәселе де шешімін тауып келеді. Соған орай облыстық сот төрағаларының судьяларға әсер ету механизмдері шетінен алынып тасталды. «Сот жүйесі және судьялар мәртебесі туралы» заңға енгізілген соңғы өзгерістер мен толықтыруларға орай, көптеген мәселелер шешімін тапты. Бізде судья екі жолмен жауапкершілікке тартылады. Бірінші – этикаға қайшы әрекет жасап, Әдеп кодексінің бұзғанды, екінші – шығарған үкімі бұзылып, өзгертіліп, заңды қолдануда өрескел қателік жол бергенде. Жоғары сатының мұндай қатені көрсетіп шығарған қаулысы облыстық соттың пленарлық отырысында қаралады. Осы қаулыдағы судьяның әрекетіне орай дауыс беруге төрағадан бастап барлық судья қатысады. Әрі мұнда судьяның әрекетін талқылаумен шектелу керек пе, әлде

Әділ шешім шығару, заң үстемдігін орнату міндеті жүктелген судьяларға сыртқы ықпал көп. Оның бірі – күштік құрылымдар. Тергеу жүргізген органдар істер бойынша 100 пайыз айыптау үкімінің шыққанын қалайды. Ақтау үкімінің шығуын олар үлкен кемшілік деп бағалайды. Бұл дұрыс түсінік емес. Мұның бәрі біздің күштік құрылымдардың әлі күнге социалистік кезеңдегі көрсеткіш қуу түсінігінен арыла алмай жатқанын көрсетеді.

Жоғары Сот Кеңесінің жанындағы Сот жюриінің құзыретіне беру керек пе деген мәселе шешіледі. Бұрын мұндай мәселеде төрағаның пікірі ескерілетін. Төраға өз пайымын ұсыныс ретінде Жоғарғы Сот төрағасына енгізіп жаты. Бұл тікелей болмаса да, төрағаның әсер ету рычагының бірі еді. Әрине, Жоғарғы Сот төрағасы облыстық сот төрағаларынан түскен ұсыныстардың бәрін мақұлдай бермесі белгілі. Бүгінде облыстық соттың пленарлық отырысы қандай шешім қабылдмасын, барлық іс Сот жюриіне келеді. Істердің Сот жюриіінде таразыланғаны дұрыс дегенімізбен, мұндай істердің талғаусыз жолдануы Сот жюриінің жұмысын көбейтер сөзсіз.

Судьялар жұмысына ықпал ететін үшінші күш – БАҚ пен әлеуметтік желі. Істің мән-жайын білмесе де, «Арбаның алдына шығып кететін» журналистер мен блогерлер аз емес. Сот болмай жатып, істің қалай жасалғаны, кім жасағаны, қандай дәлел бары белгілі болмай тұрып, қоғам кейбір азаматтарды соттап қояды. Тіпті, заңнан хабары болмаса да неше жыл берілетінін түспалдап, болжап айтатындар бар. Бұл судьяларға қысым. Бабаларымыз «Шымшық сойса да, қасапшы сойсын» дегенді бекер айтпаған. Сот үкімі төрелік алаңында шығарылуы керек. Ал өзі жетік білмей тұрып, іске заңдық болжам жасаған, қоғамның наразылығын күшейтуге ықпал еткен БАҚ өкілдеріне жауаптылық болуы керек. Мұндай теріс ықпал қоғамда өз бетінше әділдік орнатқысы келетіндердің, заңды белден басатындардың көбеюіне алып келетінін ұмытпау маңызды.

– Судьялардың жүктемесіне, зейнет жасына қатысты мәселелер де соңғы кезде жиі талқыла-

нып жүр. Съезде бұл тақырыптар назардан тыс қалмаған болар?

– Республикада судьялардың 10-12 пайыз вакансиясы бос тұр. Оның себебін Жоғарғы Сот төрағасынан сұрайды. Бұл ЖС төрағасының құзырына жатпайды. Бүгінде судьялыққа үміткерлерге конкурс жариялау, үміткерлерді іріктеу, судьялардың біліктілігін көтеру мәселесімен тікелей Жоғары Сот Кеңесі айналысады. Ол өзінше дербес құрылым. Неге судьялық орындар бірнеше жылдан бері бос тұр? Үміткерлерді іріктеу тетігі күрделі ме? Қызуғышлар аз ба? Бұл сұраққа жауап беретін де, бұл мәселені тиімді шешудің жолын іздейтін де – Жоғары Сот Кеңесі. Мұның бәрі кеңестің тікелей міндеті. Бірақ, Жоғары Сот Кеңесіне сұрақ қойып, жауап талап етіп жатқан ешкім жоқ. Бәрі баяғыдай Жоғарғы Сотқа жүгінеді.

Судьялардың жетіспеушілігі сот жұмысына аз залалын тигізбейді. Бізе вакансиялардан бөлек, бізде қаншама судья-әйелдер бала күтіміне байланысты демалысқа кетеді. Денсаулығына, ем қабылдауына байланысты жұмысқа қарамайтын әріптестеріміз болады. Ал олардың жұмыс жүктемесі айналып келіп басқа судьялардың мойнына түседі. Әсіресе, жүктемесі жоғары қалалық, ауданаралық мамандандырылған соттардың судьяларына өте қиын. Сапа мен санның арасындағы қатынасты жақсы білеміз. Сан құлдырағанда, сапа

дайындалуына ықпал етеді. Өйткені, көмекшілер судьяға қажетті заңдарды, нормативтік қаулыларды тауып беріп, республикада қаралған істердің ортақ тәжірибесін ұсынады. Мұның барлығы судьяның бар зейінін тек қаралатын іске арнауына, тура төрелік жасауына көмектеседі. Екіншіден, судья көмекшісі – дайын судья. Судьяның жанында жүріп, заңдарды зерделеп, сот тәжірибесін талдаған мамандардан ертең білікті қазы шығару талассыз. Бізге қазір адвокатура, тергеу, прокуратура саласынан келетін мамандар көп. Ал судья көмекшісі соттың «қазанында қайнаған», сот жұмысына ітерден төселген, дайын кадр. Яғни, судья көмекшісі институтын жандандыру арқылы біз сот вакансиясын білікті кадрлармен қамтамасыз етуге қол жеткізіміз, резервті байытамыз, кадрларды таңдау мүмкіндігіне ие боламыз.

Судья жүктемесін реттеу өте өзекті. Себебі, әрбір істі жүргенінен өткізе отырып шешім шығару судьяға оңай емес. Статистика көрсеткендей, судьялардың өмір сүру ұзақтығы да басқа мемлекеттік қызметкерлермен салыстырғанда тым қысқа екені белгілі. Осының өзі қазылар қызметінің қаншалықты ауыр, жауапты екенін дәлелдесе керек.

Негізі Азаматтық процесстік кодексте судья көмекшісін енгізудің заңдық тетігі жасалған. Тек ол іс барысында әлі күнге жүзеге асырылмай келеді. Судья көмекшісін енгізу – судьяларға ғана емес, сот әділдігін нығайтуға, заң үстемдігін қамтамасыз етуге, азаматтардың сотқа деген сенімін арттыруға керек тетік.

– Судьялардың әлеуметтік мәселелері толық шешілген бе?

– Судьялар одағында алдағы уақытта араласуы тиіс, шешімін күткен мәселелер аз емес. Мәселен, «Сот жүйесі және судьялар мәртебесі» туралы заңда судьялардың алты ай ішінде тұрғын үймен қамтылатыны жазылған. Бірақ, аудандық, қалалық соттың судьяларын айтпағанда, Жоғарғы Сот судьяларының ішінде тұрғын үйге қолы жетпей жүргендер бар. Сосын өзі тұрған, күтіп жөндеген тұрғын үйді судьяларға жеке-шелеңдіріп беру мәселесі де өзекті.

Қазір әскери қызметкерлер, ішкі істер қызметкерлері жалақысына қоса, тұратын үй-жайы үшін отбасы мүшелерінің санына қарай пәтер ақы алады. Ипотекаға үй алған жағдайда, осы пәтерге төленетін төлеммен несиеңіз жабуына мүмкіндік берілген. Ал судьяларда ондай артықшылық қарастырылмаған. Тұрғын үй берілгенше қазылар өз ақшасына пәтер жалдайды.

Сосын бізде судьялардың 20 жылдық жұмыс өтілінен соң доғарысқа шығуына жол ашық. Айталық, 30 жасында судья болған адам қаласа 50 жасында отставкаға кете алады. Өкінішке қарай, оларға берілетін төлемақы тек зейнет жасына толғанда беріледі. Бұл қалай? Бұдан бөлек, судьялардың шығармашылық қызметпен, білім саласында еңбек етіп, тәжірибесімен бөлісуіне ғана рұқсат берілген. Сонда азғантай төлемақысын тауысқан судья әрі қарай қалай өмір сүреді? Бұл да шешімін таппай келе жатқан, басы ашық мәселе. Судьялар одағы араласатын негізгі мәселенің бірі осы.

– Судьялар одағының кәсіптік одақтар қызметін атқаратыны рас. Жаңа өзіңіз тұрмыста қиындық көрген, қызмет барысында қолдау күткен судьялар одаққа жеткіне алатынын айттыңыз. Судьялар одағы қазыларға қаншалықты көмек бере алып отыр?

– Төрт жыл ішінде Судьялар одағы мұқтаж судьялар мен аппарат қызметкерлеріне 7 миллион 300 мың теңге көлемінде материалдық көмек көрсеткен. Одан бөлек, өмірден озған әріптестерімізді соңғы сапарына абыроймен шығарып салуға да жігі көңіл бөлінген. Мұндай қолдау алдағы уақытта да жалғасады. Ал, тәртіптік жауаптылыққа тартылған, келеңсіз жағдайға тап болған судьялардың одақтан көмек сұрап, әріптестерінен қолдау күтуі бұрыннан бар және алдағы уақытта да судьялардың тілегі ескерісіз қалмайды. Мысалы, 2020–2024 жыл аралығында Судьялар одағына республика судьяларынан 62 шағым түскен. Одақтың атсалысуымен осы шағымның 16-сы қанағаттандырылған. 6 судьяның шағымы ішінара қанағаттандырылған. Бұл жақсы көрсеткіш. Осының өзі одақтың судьялар мәселесіне бей-жай қарамайтынын көрсетеді. Алдағы уақытта да одақ судьялардың түйткілдерін шешуге, мәселелерін реттеуге басымдық береді.

– Уақыт тауып ой бөліскеніңізге рақмет! Жұмысыңыз жемісті болсын!

Айнұр СЕМБАЕВА,
«Заң газеті»

• КЕЛБЕТ

ҚҰҚЫҚ ТАРИХЫН ЗЕРДЕЛЕГЕН ЗЕРЕК ҒАЛЫМ

**заң ғылымдарының докторы,
профессор ӘЛДИБЕКОВ Жапар Смайылұлы 70-те**

Азаматқа абырой-атақтың бір күнде, бір сәтте келмейтіндігі белгілі. Оған жету үшін адами ізгіліктер мен қасиеттер, ізденімпаздық пен еңбекқорлық адам бойына бала күнінен қалыптасуы өмір заңдылығы. Осындай ізденімпаз жанның бірі ғана емес бірегейі – заң ғылымының докторы, ҚР Заң академиясының академигі, Д. Қонаев университетінің ұстаз – профессоры ӘЛДИБЕКОВ Жапар Смайылұлы.

Койнауына құт-береке дарыған, баурайы төрт түлік мал мен жанға өріс болған жер жәннаты Жетісудің «Қайнар» ауылында дүниеге келген ауыл баласы болашақ өмір жолындағы талпынысы, табандылығы, ізденгіштігі арқасында жас буынға үлгі боларлық үлкен адами деңгейін қалыптастыра алды. Жапар ағамыз биыл жетпіске толды. Дегенмен, жетпіске келу бар да, оған қалай жету тағы бар. Осы тұрғыда Жапар әріптесіміз жетпіске басқаларға үлгі боларлық өзгешелігімен жетті.

Профессор Ж. Әлдибеков жетпіс жылда осы басқынның бәрін лайықты басып өтті. Орта мектепті бітіргеннен кейін өзінің алғашқы еңбек жолын қарапайым жұмысшыдан бастап, одан кейін кеңес армиясы қатарында өзінің азаматтық борышын абыроймен аткарып келген соң ғана қазіргі Е. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университетінің тарих факультеті құқық негіздері бөлімінің студенті, аспирантынан бастап, одан кейін заң саласындағы кандидаттық, докторлық ғылыми дәрежелерді қорғап, профессорлық, академиктік ғылыми атақтарының деңгейіне жетіп, қазіргі таңда білікті заңгер-ғалым, ұлағатты ұстаз әрі беделді азамат ретінде ел-жұртқа танылды.

Енді ғылыми-педагогикалық қызметіне 40 жыл толып отырған Жапар

Смайылұлының заң ғылымы саласындағы қомақты еңбектерінің «тар жол тайғақ кешуден» өткен баспалдақтарына қысқаша тоқталсақ, өзінің саналы ғұмырының көп бөлігін құқық саласын зерттеу-зерделеу және жоғары оқу орнының шәкірттеріне жалықпай ұстаздық ету жолына арнап келеді. Өсіресе, мемлекет және құқық тарихы, саяси ілімдер саласының өзекті мәселелері оның ғылыми-зерттеу ізденістерінде, еңбектерінде айырықша орын алады.

Профессор Ж. Әлдибековтің әз-Тәукенің «Жеті Жарғы» заңын қабылдауға белсене қатысқан дарынды билердің бірі Әлмерек бабамыздың тікелей тоғызыншы ұрпағы екенін де еске салған жөн. Сонымен бірге, өзі шөбересі болып саналатын үшінші бабасы – Кітаңұлы Беркімбайдың XIX ғасырдың ортасы мен XX ғасырдың басындағы аралықта қазіргі Жетісу өңірінде отыз жыл қатарынан төбе би болып сайланғаны жөнінде архивтік құжаттардың деректері табылды. Бұл фактілерден пайымдайтынымыз профессор Ж.Әлдибековтің бабаларының қадір-қасиетінен алыс кетпей, тегіне тартып туып-өсіп, азаматтық тұлға деңгейінде қалыптасқандығына куә боламыз.

Оның дәлелі ретінде ол 1975–1980 жылдары ҚарМУ-дің тарих факультетінде білім алған кезеңде студенттік ғылыми ортада танымалдыққа ие болып, 1976–1978 жылдары университеттің тарих факультеті студенттерінің ғылыми қоғамының төрағасы болды және бірқатар ғылыми-теориялық конференцияларға қатысып, деканат, университет басшылығы тарапынан марапаттарға ие болды. Бұл оның үлкен ғылымға барар жолдағы алғашқы табысты әрі нәтижелі баспалдақтары еді.

Университеттен кейін жас маман Ж. Әлдибеков арнайы жолдамамен сол кезде жаңадан құрылып, қалыптасып жатқан Торғай облысының орталығы Арқалық қаласына қызметке жіберілді. 1980–1984 жылдар аралығында ол Торғай облыстық білім басқармасының инспекторы және Арқалық қаласындағы Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық-мемориалды музейінің директоры қызметтерін атқарды. Осы қызметте болған үш жылдың аясында ол халқымыздың ұлы ағартушысы әрі ақын-жазушысы Ы. Алтынсариннің тек қана ағартушылықпен емес, сол кезеңдегі қазақ халқының қоғамдық-саяси өмірінің мәселелеріне де белсене араласқанын, халқымыздың әдет-ғұрыптық құқық жүйесін зерттеуге ерекше мән берген көрнекті қоғам қайраткері әрі заңгер екендігін дәлелдейтін музейде сақталған материалдарға мән бере бастады.

Осыдан кейін 1988 жылы әл-Фараби атындағы ҚазҰУ жанындағы оқытушылардың біліктілігін арттыру институтында гуманитарлық пәндер саласындағы төрт айлық курста

кешікпей «Общественно-политические и правовые воззрения И. Алтынсарина» тақырыбындағы кандидаттық зерттеу жұмысын бекітіп берді және ғылыми-зерттеу жолындағы алғашқы қадамына сәттілік тілеп, батасын беріп әрі тұсауын кесті.

Осыдан кейін ол жоғары оқу орындарының кадрларын іріктейтін талап пен ережеге сәйкес конкурста түсіп, Ы. Алтынсарин атындағы Арқалық педагогика институтының философия және саяси экономия кафедрасына оқытушылық қызметке қабылданды. Кеңестік құқық негіздері және тарих пәндерінен студенттерге дәріс оқып әрі семинар сабақтарын жүргізді.

Ол 1993 жылдың 28 мамырында әйгілі заңгер-ғалым, академик С.Зимановтың ғылыми жетекшілігімен орыс тілінде дайындалған «Общественно-политические и правовые взгляды И. Алтынсарина» тақырыбындағы диссертациясын ойдағыдай қорғап шығып, заң ғылымының кандидаты ғылыми дәрежесін алды. Бұл ғылыми ізденіс Ы. Алтынсариннің қоғамдық-саяси және құқықтық көзқарастарын жан-жақты зерттеуге арналған алғашқы зерттеу жұмысы болғандықтан пікір білдірушілер тарапынан жоғары бағаланды. Профессор Ж. Әлдибеков қазақтың ұлы ағартушы-педагогы Ы. Алтынсариннің артында қалған ғылыми мұраларын жинақтап, зерттеп жүйелеуде және өскелең жас ұрпақты оқытып тәрбиелеудегі сіңірген еңбегі үшін 2018 жылы тәуелсіздік мерекесі қарсаңында Ы.Алтынсарин медалімен марапатталды.

Ол 1995 жылы Алматы қаласында жаңадан ашылып, жұмыс істей бастаған Қазақ мемлекеттік Заң институтына қызметке шақырылып, профессор Қ.Жиреншиннің басқаруындағы мемлекет және құқық тарихы кафедрасында аға оқытушы және доцент міндеттерін атқарды. Осы оқу орнының өңірлік білім беру бөлімі деканының орынбасары болды. Профессор Әлдибеков Технология және бизнес институтының құқықтану және кеден ісі кафедрасының меңгерушісі, «Қайнар» академиясында қосымша оқытушылық жұмыстармен айна-

мәселелері» тақырыбындағы докторлық диссертациясын жоғары деңгейде қорғап шықты.

Диссертациялық зерттеу барысында аталған кезеңдегі қазақ мемлекетінің ішкі-сыртқы саяси жағдайы, оған әсер еткен халықаралық ахуал және оның әлеуметтік-саяси, рухани-құқықтық дамуының өзекті мәселелері, қазақ қоғамының сол кезеңдегі тарих сахнасында алған лайықты орнын бейнелейтін ерекшеліктерін кең ауқымда көрсетті.

Сонымен бірге, ол 2010–2012 жылдар аралығында әйгілі заңгер – академик С.Зимановтың өзі құрған «Интеллектуал-Парасат» заң компаниясының мемлекеттік бюджетпен қамтылған «Билер соты – бірегей сот жүйесі» тақырыбындағы ғылыми-зерттеу жобасына жетекші маман ретінде белсене қатысып, бірнеше ғылыми мақалалар жариялады. Профессор Ж. Әлдибеков осы уақытқа дейін өз саласын жан-жақты әрі терең зерттей отырып, елімізде және шет елдерде жарық көрген 100-ден астам еңбектердің, оның ішінде екі монографияның және бірқатар оқулықтар мен оқу құралдарының авторы болды. Олардың ішінде студенттер мен магистранттар қауымы үшін ғылыми-танымдық маңызы зор «И. Алтынсарин: политико-правовые и социологические взгляды», «Қазақстанның мемлекеттік және құқықтық құрылымының тарихи-теориялық мәселелері» (XVII ғасырдың соңғы ширегі – XVIII ғасырдың алғашқы жартысы) монографиялары, «ҚР мемлекет және құқық тарихы», «Шет елдердің мемлекет және құқық тарихы», «Римнің жеке құқығы», «Шет елдердің мемлекет және құқық тарихы» ләні бойынша оқу-әдістемелік құралы, «Қазақ Ата заңдарының інжу-маржандары» оқулықтарын айтуға болады. Осылардың ішінде ерекше айтуға тұрарлық – «ҚР мемлекет және құқық тарихы» оқулығы 2012 жылы құқықтық пәндер номинациясы бойынша жарияланған конкурста үздік деп танылып, оның авторы профессор Ж.Әлдибеков ҚР-сы Ғылым және білім министрлігінің дипломымен марапатталды.

Өзі еңбек еткен осы ұзақ жылдар ауқымында профессор Әлдибеков ғылыми-педагогикалық шеберлігін барынша жетілдірген және жоғары деңгейде өзін көрсеткен маман әрі ұлағатты ұстаз ретінде қалыптасты. Осы ретте оның жүргізген дәрістік және семинарлық сабақтары педагогикалық, дидактикалық тұрғыдан сирек кездесетін заманауи құқықтық әдебиеттерді және басқа да фактологиялық материалдарды жиі қолдануымен ерекшеленеді. Бұл үрдіс оның сабағына қатынасқан студенттердің, магистранттардың ынтыасы мен қызушылығын туғызып, өзінің интеллектуалдық және жоғары танымдық деңгейімен сипатталады.

Сондай-ақ, ол өз міндетіне үлкен жауапкершілікпен әрі ұқыптылықпен қарап, әріптестеріне жанашырлық танытып, оларға қажетті әрі пайдалы кеңесін беріп, көмек қолын созып отыратын парасатты азамат. Міне бұл фактілер арқылы профессор Ж.С. Әлдибековты заң ғылымына өзінің саналы өмірін сарп етіп келе жатқан азамат, өз саласының көрнекті ғалымы, ұлағатты ұстаз деп бағалаймыз.

**КАЙТХОЖИН,
заң ғылымдарының докторы,
профессор**

• ПАЙЫМ

АЛҚАБИЛЕРДІҢ МІНДЕТІ АЙРЫҚША

Алқабилердің қатысуымен ҚР Қылмыстық кодексінде өлім жазасы немесе өмір бойына бас бостандығынан айыру көзделген қылмыстық істер қаралады.

Бұл орайда айыпталушыға, сотталушыға өлім жазасы немесе өмір бойына бас бостандығынан айыру көзделген қылмыс жасағаны туралы айып тағылса, ол Қылмыстық-процестік кодекстің талаптарына сай сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында және де алдын ала тыңдауды өткізу аяқталғанға дейін өзіне қатысты қылмыстық істі алқабилердің қатысуымен өткізу туралы өтінішін беруге құқылы. Яғни, осындай өтініш берілген және оны қолдаған жағдайда міндетті түрде қылмыстық іс алқабилердің қатысуымен қаралады.

Судья сот отырысын тағайындау туралы қаулыда сот істі алқабилердің қатысуымен қарайтындығын көрсетеді және осы сот отырысына шақырылуға тиіс алқабиге кандидаттардың санын анықтайды, олардың саны жиырма бестен кем болмауға тиіс. Іріктелген алқабилердің іші-

нен бір адам сот отырыстарына алқаби ретінде жылына бір реттен артық қатыса алмайды. Хабарлама алған азаматтар алқабилерді іріктеу рәсіміне қатысу үшін сотқа келуге міндетті. Төрағалық етушімен сот талқылауына қатысу үшін алқабиге кандидаттарды іріктеу өткізіліп, яғни алқабиге кандидаттарды істі қарауға қатысудан босату, өздігінен бас тарту және қарсылық білдіру туралы мәселелері шешіледі.

Жалпы, алқабиге кандидаттардың тізімдеріне:

- алқабилердің тізімдерін жасау кезінде жиырма бес жасқа толмаған;
- өтелмеген не алынбаған соттылығы бар;
- сот әрекетке қабілетсіз немесе әрекет қабілеті шектеулі деп таныған адамдар;
- судьялар, прокурорлар, тергеушілер, ад-

вокаттар, мемлекеттік қызметшілер мен әскери қызметшілер, сондай-ақ құқық қорғау органдарының қызметкерлері;

– наркологиялық немесе психоневрологиялық диспансерде есепте тұрған адамдар енгізілмейді.

Сонымен қатар, алқабиге кандидаттардың тізімдерінен:

- қылмыстық іс бойынша сот ісі жүргізілетін тілді білмейтін адамдар;
- өздерінің дене кемістігі немесе психикалық кемістігі салдарынан алқабидің міндеттерін атқаруға қабілетсіз адамдар;
- алпыс бес жастан асқан адамдар және діни қызметшілер өздерінің жазбаша өтініші бойынша алып тасталады.

Алқаби істі тыңдау кезінде сот отырысының залынан кетуге; істі тыңдау кезінде сот құрамына кірмейтін адамдармен төрағалық етушінің рұқсатынсыз іс бойынша сөйлесуге; істі қарау барысында мәліметтерді сот отырысынан тыс жинауға; жабық сот отырысына қатысуына байланысты өзіне белгілі болған мәң-жайлар туралы мәліметтерді жария етуге, сондай-ақ кенесу бөлмесінің құпиясын бұзуға құқылы емес.

Алқаби ретінде қылмыстық сот ісін жүргізуге қатысу үшін ҚР Қылмыстық іс жүргізу кодексінде белгіленген тәртіппен іріктелген адам мынадай мазмұнда ант қабылдайды: «Алқабидің міндеттерін атқаруға кірісе отырып, өз міндет-

терімді адал және бейтарап атқаруға, сотта қаралған барлық дәлелдемелерді, дәлелдерді, істің мәң-жайын назарыма алуға, ерікті азамат және әділ адам ретінде істі өзімнің ішкі нанымым мен ар-ожданым бойынша шешуге салтанатты түрде ант етемін». Қалған алқаби «Ант етемін» деген сөздерді айтумен антты қабылдауын растайды.

Алқабиге облыстық және оған теңестірілген соттың қызметін материалдық-техникалық және өзге де қамтамасыз етуді жүзеге асыратын уәкілетті мемлекеттік орган нақты іс қаралып болғаннан кейін, ал егер істі қарау созылатын болса, ай сайын бюджет қаражаты есебінен облыстық және оған теңестірілген сот судьясының лауазымдық жалақысының жартысы мөлшерінде, бірақ алқабидің сотқа қатысу уақытына (жұмыс күнінің санына) барабар, оның негізгі жұмыс орны бойынша орташа жалақысынан кем емес мөлшерде сыйақы төлейді. Алқабидің міндеттерін атқару кезінде оның негізгі жұмыс орны сақталады. Алқабидің сотта міндеттерін атқаруы кезінде оны жұмыс берушінің бастамасымен жұмыстан шығаруға немесе ақысы төмен жұмысқа ауыстыруға жол берілмейді.

**Б.СУГУРОВА,
Ақтөбе облысы қылмыстық істер
жөніндегі мамандандырылған
ауданаралық сотының бас маман –
сот отырысының хатшысы**

• ДӨНГЕЛЕК ҮСТЕЛ

РЕФОРМАНЫ КӨПШІЛІК ҚОЛДАЙДЫ

Шалқар аудандық сотында аудандық пробация қызметкерлері және полиция бөлімі тергеушілерінің қатысуымен «Дербес кассациялық сатыны құру» деген тақырыпта дөңгелек үстел өткізілді.

Сот төрағасы Сақыпжамал Дәрікұлова іс-шараны аша отырып, судьялардың тәуелсіздігін қамтамасыз етуге және сот төрелігін іске асырудың тиімділігін арттыруға бағытталған, оның ішінде цифрлық өнімдерді енгізу жолымен іске асырылған реформалардың тиімділігін атап өтті.

Сот төрағасы жанашылдықтың негізгі басымдықтарына да тоқталды. 2024 жылы 12 қыркүйекте Мемлекет басшысы отандық бизнес өкілдерімен кездесуде азаматтардың құқықтарын сапалы қорғауды қамтамасыз ету үшін жекелеген кассациялық соттар құру мәселесін көтерген болатын. Бұл реформаның негізгі мақсаты

– әрбір сот сатысының тиімділігін арттыру. Кассациялық соттарды Қазақстан Республикасының Президенті өңіраралық сот мәртебесімен кассациялық сатыдағы сот ретінде істер мен материалдарды қарай отырып құрады. Дөңгелек үстелге қатысушылар дербес кассациялық инстанция құрудың маңыздылығын атап өтті. Жиын соңында сот төрағасы қатысушылардың қойған сұрақтарына толық жауаптар берді.

А.БОЛЫСБАЙ,
Шалқар аудандық соты әкімшісінің бас маманы
АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ

• СОТ ІС ҚАРАДЫ

ОРТАҚ ТӘРТІПКЕ БАҒЫНУ – ПАРЫЗ

Статистикалық мәліметтерге сәйкес, 2024 жылдың 9 айында Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің 440-бабы 3-бөлігімен барлығы 511 әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс түсіп, қаралған.

Былтырғы есепті мерзімде аталған санатта 221 әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс түсіп қаралған. Яғни, биыл сот қарауына түскен іс 290-ға көп.

ӘҚБтК-нің 440-бабы 3-бөлігімен әкімшілік жауапкершілік осы баптың бірінші және екінші бөліктерінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде

қайталап жасаған әрекеттер үшін тағайындалады.

Ал азамат А.С. алкоголь ішкені үшін бір жыл ішінде ӘҚБтК-нің 440-бабының бірінші бөлігінде көзделген әрекетті қайталап жасаған. Ол әкімшілік жауаптылыққа тартыла тұра, 2024 жылы 25 қыркүйекте сағат 12:20 шамасында Қызылорда қаласы, Шұғыла мөлтек ауданында орналасқан кафе алдында адамның кәдір-қасиетін және қоғамдық имандылықты қорлайтын алкогольдік масаң күйде болған.

Сот отырысында А.С кінәсін мойындап, жасаған әрекетіне шын өкінетінін білдіріп, алдағы уақытта тәртіпке бағынатынын көрсетті. Айыпты азамат Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің 440-бабының 3-бөлігімен кінәлі деп танылып, 3 тәулік мерзімге әкімшілік қамаққа алынды.

Қызылорда қаласы әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған соты

• КИЕ

Тіл туралы жазудан, ол туралы айтудан қашпау да, жалықпау да керек. Себебі, тіл бүкіл бір халықтың жүрегі. Оның бойында ұлттық болмыс, ұлттық рух, дәстүр мен салт жатыр. Сондықтан әр халық өз тілімен мақтанып қана қоймай, оны дамыту, өркендету бойынша жұмыс жасауы керек.

ТІЛДЕРДІҢ ЖОЙЫЛЫП КЕТУ ҚАУПІ ЖОҒАРЫ

Қазір әлемде тілдердің жойылып кету қаупі жоғары. Қолданыстан қалып, сөйлеу мен өмір сүруін тоқтатқан тіл – өлі тілдер сапын толтырады. Оған сол ұлттың не халықтың жойылып кетуі тікелей себеп болады.

Тіл – ең ұлы қару. Тіл – ең асыл құндылық. Тіл – ең керемет қатынас құралы. Әлемдегі ең көп таралған тіл – ағылшын тілі. Себебі, оның таралу және қолдану аймағы кең. Ал ең сұлу тіл деп француз тілін атайды. Дегенмен осы қатарға өзіміздің қазақ тілін де қосуға болады. Неге? Қазақ тілі – әлемдегі мағынасы көп, синонимдік тіркесі мол, сөйлеу стилі сұлу, ерекше тіл. Тек қолданатын халықтың саны аз демесеңіз, бұл тілдің құдіреті ерекше.

Абайға дейін жыраулар, батырлар мен хандар, шешендер осы ана тіліміз арқылы дау шешіп, соғыстың бетін қайтарған. Әрине, Абайға дейін де поэзия болды. Бірақ ол зар заман жырлары мен дастандары. Ал Абай тілінде сұлулықпен біз айтқан ерекшелік үндесіп жатыр. Тіл өлсе, ұлттың да өмір сүруі мүмкін емес.

Сондықтан сіз қай ұлттың өкілі болсаңыз да, тіл үшін күресуге міндеттісіз. Сол тілде сөйлейтін соңғы адам болсаңыз да, тіліңіз жайында аманат қалдыруға, мұра қалдыруға тырысуыңыз керек. Се-

бебі, сіздің тілде жазылған құнды тарихи деректер, кейінгі ұрпақ үшін үлкен рөл ойнауы мүмкін. Мәселен, кезіндегі орхон жазулары, руна жазулары бүгінгі көптеген түркі халықтарына тән тарихи деректердің көзін ашып беріп отыр. Ендеше сіздің де тіліңіз өлмесе, ертеңгі ұрпақ үшін, жалпы адамзат үшін үлкен мәнге ие болары сөзсіз. Өз тіліңізді сүйе отырып, өзге тілге құрмет білдіріңіз. Тілсіз тірлік-тің тасы өрге домалайды деу қате.

Қытай ойшылы Конфуций: «Егер де маған ел басқару мүмкіндігі туса, ең алдымен сол елдің тіл мәселесін қолға алар едім. Себебі, тіл бірлігі болмаса, пікір бірлігі болмайды және идеология дұрыс жүргізілмейді. Идеология дұрыс жүргізілмей, ортақ түсіністік таппаған елде бірлік болмайды. Сондықтан бәрінен де бұрын адамдар арасындағы бірлікті ұстап тұрған тіл мәселесі маңызды» деген екен. Сол айтпақшы, еліміз дамып, мемлекетіміз өркендесін десек әуелі ұлтты ұйыстырудың құралы болып отырған қазақ тілінің мәртебесін көтеруде белсенділік танытуымыз керек.

С.ТҮРДЫБАЕВА,
Орал қаласы №2 соты әкімшісінің
сот приставы
БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ

ӘРТУЫРЛІ

3. «Департамент взыскания долгов» коллекторлық агенттігі» ЖШС өз борышкерлеріне міндеттемелерді орындау шарттарын өзгерту туралы өтінішпен компанияға хабарласу құқығы туралы хабарлайды. Толық ақпаратты www.cadvd.kz сайтынан алуға болады.

4. «Л и Г» ЖШС, (БСН 990540005637), «AGM Service» ЖШС-не (БСН 130440031169) қосылу арқылы өзінің қайта құрылатыны туралы хабарлайды. Шағымдар мына мекенжай бойынша қабылданады: Абай облысы, Семей қаласы, Бекен Жамақасев көшесі, 152-үй, 12-пәтер, тел. 87714313838.

5. «AGM Service» ЖШС (БСН 130440031169) «Л и Г» ЖШС-нің (БСН 990540005637) өзіне қосылғаны туралы хабарлайды. Шағымдар мына мекенжай бойынша қабылданады: Абай облысы, Семей қаласы, Бекен Жамақасев көшесі, 152-үй, 12-пәтер, тел. 87714313838.

6. «BEREKE DS» ЖШС, (БСН 231040006662), «ДауДид трейд» ЖШС-не, (БСН 110340004898), қосылу жолымен қайта құрылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: Ақтау қаласы, 12 шағын аудан, 11-үй, 77-пәтер, тел. 87086507570.

7. «ЖарҚұрылыс» ЖШС, (ЖСН 110440010093) өзіне «ГрантЭлит» ЖШС-н қосып алу арқылы қайта ұйымдастырылатыны туралы хабарлайды. «ЖарҚұрылыс» ЖШС-нің кредиторлары өз талаптарын хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша мәлімдеуі мүмкін: ҚР, Астана қаласы, 010000, Алматы ауданы, Жанайдар Жирентаев көшесі, 2Б ғимарат, 204.

8.«ГрантЭлит» ЖШС, (ЖСН 090540010167) өзінің «ЖарҚұрылыс» ЖШС-не қосылуы арқылы қайта ұйымдастырылатыны туралы хабарлайды. «ГрантЭлит» ЖШС-нің кредиторлары өз талаптарын хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша мәлімделуі мүмкін: ҚР, Астана қаласы, 010000, Алматы ауданы, Жанайдар Жирентаев көшесі, 2Б ғимарат, 207.

ТАРАТУ

2. «Оңтүстік-Шығыс адвокаттар кеңесі» ЖШС (БСН 961240004794) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қарағанды қаласы, Орбита шағын ауданы, 2-үй, 331-пәтер, тел. 87017404746.

9. «Қазақстан Экономистер Ассоциациясы» қоғамдық қоры (БСН 030540004075) өзінің ерікті түрде таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: Астана қаласы, Есіл ауданы, Алматы көшесі, 7-ғимарат, 6-қабат.

10. «Юг Автотранс Сервис» ЖШС (БСН 130940018134) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: ОҚО, Еңбекші ауданы, Сайрам көшесі, 1-үй.

Жамбыл облысының судьялар қауымдастығы мен ардагерлері Байзақ аудандық сотының отставкадағы судьсы
Самат Жидебайұлы УМРАЛИЕВТІҢ қайтыс болуына байланысты отбасы мен жақындарына қайғыларына ортақтасып көңіл айтады.

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:

Алматы қаласы
Тел.: 8(727) 292-43-43,

8 (708) 929-98-74

E-mail:
zanreklama@mail.ru

ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТЫН ОРЫНДАР:

«Media page kz» ЖК, ZANGAZET.KZ - Алматы қаласы, Ақтолық көшесі, 4Б, 1 қабат, 1 кеңсе, www.zangazet.kz, WhatsApp: 8 707 388 40 80.

ИП «Profy Agency kz»
Тел. 8 705 185 75 73, 8 701 739 27 83, 8 747 280 09 12, 8 707 895 21 99.
г.Алматы, пр.Абылай хана, 60, оф.509
e-mail: zan-info@mail.ru, www.zan-info.kz

«KAIROS» ЖК, Алматы қаласы, Жібек жолы даңғылы, 55, Пушкин көшесімен қиылысы, «Алма» СО, 4 қабат, ресепшн, тел.: 271-49-39, 8707 705-92-22.
E-mail: kaldybaeva@mail.ru. Барлық хабарландыруды What's app бойынша қабылдаймыз.

ЖК «Gold Capital» Нұр-Сұлтан қ., Абай көшесі, 78, 105-кеңсе. Тел.: 8 (7172) 52-02-11, 8(702)839-90-86.

«Sokrat-PR» Юридическое агенство» ЖШС, Павлодар қаласы, Крупская көшесі, 61, кеңсе 23. Телефон: 87027159520; 87182221266 (жұмыс).

«Назар-1 фирмасы» ЖШС («РУТА» ЖА), директоры Кривилова Татьяна Ивановна. Шымкент қ., Г.Ильяев көшесі, 47 (Шаймерденов к. бұрышы) РВК банктің жанында. Тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp : +7-705-705-31-31. E-mail: nazar.reklama@gmail.com

ЖК «TRade and service», Алматы қ., ш/а Жетісу-3, 55/133.

ЖК «Аюбаева», Қарағанды қ., Жамбыл көшесі, 11. Тел.: 8 (7112) 42-00-71.

«Грация» ЖШС, Атырау қаласы, Махамбетов көшесі, 107-а, 2-бөлме, тел.: 32-14-29, 30-65-24, 8701 920 4538.

«ЮрСлужба» ЖШС, Көкшетау қ., Е. Әуелбеков көшесі, 129. Тел.: 8 (7162) 25-77-17,8(747) 8097074.

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қ., Естай көшесі 40. Тел.: 8 (7182) 32-47-67,32-49-04

Қалиасқаров Нұрлан Нұрғисынұлы ЖК, Петропавл қ., К.Сүтішов көшесі,58,30-бөлме,3-қабат. Тел.: 8 (7152) 46-02-57,ұялы тел.: 8 (777) 572-29-91, 8 (701) 315-54-59.

ЖК «Бакирова Г.», Шымкент қ.,Желтоқсан көшесі,18. Әділет Департаментінің жанында. Тел.: 8 705 714 58 77.

Михеева Ольга Станиславовна ЖК, Қостанай қ., Гоголь көшесі, 110, ВП 67 (Чехов-Гоголь көш. қиылысы), Тел.: 8-714-2-50-97-07, ұялы тел.: 8-7758847211,8-7033506918.

«Озат-1» ЖШС, Ақтөбе қ.,Алтынсарин көшесі 31. Тел.: 8 (7132) 40-41-05,ұялы тел.: 87774348344 және Ақтау қаласы.

ЖК «SAPA KZ» Атырау қаласы, ұялы тел.: 87781063779, e-mail:zan-at@mail.ru.

«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС Орал қ.,Л.Толстой көшесі,28. Тел.: 8 (7112) 50-88-05.

«Реклама» ЖШС, Орал қ., Достық-Дружба даңғылы,182. Тел.: 8 (7112) 50-47-34.

«Компания Жете» ЖШС, Талдықорған қ.,ш/а, Молодежный 3-үй, 1-п. Тел.: 8(7282) 24-29-66, 87058147221.

ЖК Гавриленко И.И., Қостанай қ.,пр. әл-Фараби 119-үй,407-А бөлме. Тел/факс: 8 (7142) 53-63-21.

«Жас Отау» ЖК Қыдырбаева Н.Н.Қызылорда қ., Әйтеке би көшесі, 27. Тел.: 26-45-89, ұялы тел: 8 (777)402-28-28; 8 (700) 332-24-78

ЖК Тажибаева, Тараз қаласы, Қойкелді көшесі 158 а,ЖҚО аумағы. Ұялы тел.: 87017268772, 87054422939.

ЖК Новоселова Лилия, Петропавл қаласы,Қазақстан Конституциясы көшесі,28-үй,1-қабат. Тел.: (87152) 46-74-77,8-777-228-64-13.

ЖК «Reklam Service», Тараз қаласы,Теле би көшесі,73 (ауладан кіру). Тел.: 8(7262)502222,ұялы тел: 87019457336 Татьяна.

ЖК «Выдай», Өскемен қаласы,60. Тел.: 8(7232) 578414, ұялы тел.: 87772256506.

✉ zanreklama@mail.ru

• БАЙҚАУҒА!

(Соңы.

Басы өткен №76, 77, 78 сандарда)

Абылай бір сәт мең-зең халде. Сәлден соң орнынан тұрып, терезенің пердесін ашты. Көз алдына Таразда казинодан шығып бара жатқанда машинаның қасында тұрған дөңгелек жүзді, орта бойлы, кең иықты жігіт келе қалды. «Ох, Кипа! Кипа, жарайсың!» – деп, дауысы да шығып кетті.

– Не болды, бірдене дедің бе? – деді Айғанша да ұйқысынан оянып.

– Жоқ, жаным, жай, жата бер, – деді де өзі сыртқа беттеді.

«Ох, сайтан сол екен ғой, бәсе түрі таныс, кайтүні шырамытып едім, ол да Мореге барған екен ғой», – деді күбірлеп. Осыдан бес жылдай бұрын Қызылордада топтық төбелес болып жедел топ оқиға орнына келген. Екі ауданның 20-30 жасөспірім жігіттері қан жоса болып төбелескен. 7-8 адам ауыр жарақат алып, бір жігіт қайтыс болды. Бисенбиев Келназар – Кипа сол төбелестің ортасында болған қаланың белгілі бұзықтарының бірі. Оқиғаға байланысты іс қозғалды. Төбелескен достары өлген жігіттің жаласын осы Келназарға жапқысы келді. Бірақ өлтірген бұл емес. Осы тұста істің әділ қаралуына, жазықсыз адамның босқа күйіп кетпеуіне Абылай араласқан. Абылайдың талап етуімен өлген жігітті ұрып өлтірген қылмыскер анықталып, Келназар жеңіл жазамен қалған. Мынау сол Келназар Бисенбиев еді. «Кісіге жасаған жақсылығын алдыңнан шығады екен ғой», – деді Абылай өзіне-өзі масаттанып. Бірақ Гераны Ташкенттен қалай іздейді. Ташкент сияқты үлкен қаладан оны іздеу айсыз қараңғыда ине іздегенмен бірдей ғой...

* * *

Осы тұста Жыңғылдыдан Құтжанов Тапаштың тілге келмей қайтыс болғаны жөнінде хабар келді. «Гераның қайда екенін білетін бірден бір адам осы еді, енді қайттік?! – деді Абылай іштей күбірлеп. – Дегенмен Жыңғылдыға барып қайтуым керек».

Ертеңіне Жыңғылдыға аттанды. Бірден Тапаштың үйіне келді, келім-кетім кісі аяғы басыла қоймаған екен. Есіктің алдындағы ағайын-туысқандарына қазаға қайырлы болсын айтып, куәлігін көрсетіп, шаруасын айтты.

– Бізден не керек сонда? – деді өзін атым Сәрсенбай, Тапаштың немере ағасымын деп таныстырған жігіт ағасы бұған жақтырыңқырамай қарап.

– Ағасы, сіздер айып етпеніздер, мен сіздердің жағдайларыңызды түсініп тұрмын, қайғыларыңызға ортақпын, бірақ, біздің жұмысымыз осындай. Маған Тапаштың қалта телефоны мен қағаздары керек, соны бір қарап шығып, сосын өздеріңізге қайтарамын.

– Оның қағаздарына, телефонына қарайтындай жағдайымыз болып жатқан жоқ, өзін құтқарып қаламыз ба деп бір айдай арпалыстық, бірақ болмады. Жарайды, балаларға тапсырайын, болып жатса алып берер, – деді Сәрсенбай. Сосын жан-жағына қарап, есіктің алдында тұрған бір жігітке:

– Әй, Болатбек, сен мына ағаңа Тапаштың қалтапонын, сосын мектепке алып барып жүрген қағаздарын әкеліп берші қазір, – деді.

– Жарайды, аға, – деп жігіт үйге кіріп кетті де, біраздан соң жұқалтан сұр папкі мен қалтапонды Абылайға әкеліп берді.

– Мен бұл дүниелерді өзіммен алып кетем, ештеңе рәсімдемей-ақ қояйық, қарап шығып, сосын өзіңізге қайтарамын, – деді Абылай.

Жыңғылды аудандық ішкі істер бөліміне келіп, сұр папкі мен қалтапонды тексеруге отырды. Бірақ марқамды дерек шықпады. Алдымен қалтапонды бастан аяқ қарап шықты. Кіммен сөйлесті, соңғы рет кіммен байланыста болды, СМС хаттар, уатсапқа келген хаттар, бәрін қарап шықты. Қалтапонда Марат деген бірнеше есім бар екен. Соның ішінен «Марат нағашы» дегенді тауып алды, яғни бұл Марат Қалмұратов. Онымен соңғы рет 19 қазан күні сөйлесіпті. Не сөйлесті екен? Уатсапта екеуінің арасында ешқандай жазба жоқ. Сұр папкіні қойып, қайтадан қалтапонға үнілді. Жалғыз Маратпен емес, басқа контактілермен байланыстарды да қарай бастады. Уатсапта түрлі жазбалар, күнделікті тіршілік туралы, алыс-беріс дегендей. «Қарлығаш жеңгей» деген бұл Мараттың әйелі. Онымен жақын

манда сөйлеспеген, уатсапты қарады, «Жеңеше, амансың ба, Мәкен Түркістанда қалды, мен қайтып келдім, кейін өзі хабарласады» деген жазба сақталыпты. Қалтапонды әрі қарай ақтарды, енді СМС хаттарды қарай бастады. «Қойшы-бек братан» дегенге жазған СМС хатты көргенде көзі жарқ ете қалды. «Братан, разговор между нами, ол әзір келмейді, Ташкенттің маңында Виноградов деген жерде мал бағып жатыр» – депті хатта. Яғни, бұл Гера, нақ соның өзі!

«Кипаның айтуы да Ташкент. Демек ақпарат дұрыс!» деп ойлады Абылай.

* * *

Ертеңіне іс сапар қағаздарын рәсімдеп алды да, жеңіл көлікпен Ташкентке

БЕС МИЛЛИОНДЫҚ КЕМПІР

аттанды. Жүргізуші ішкі істер басқармасына таяуда ғана жұмысқа келген сержант Тимур Жалдыбаев. Қызылордадан түс ауа шығып, түнімен жүріп отырып, Ташкент пен Сарыағаштың аралығындағы Виноградный ауылына таң ата жетті. Ауыл шетіндегі бір үйге маңдай тіреп, үй иесінен жөн сұрады.

– Мал бағады деймісін? – деді үй иесі.

– Иә, иә, мал бағады.

– Мал бақса осында бір бай бар, соның малын бағатын шығар. Мына біздің көшеден кейінгі көшеде Алдаберген деген кісі тұрады, малшы ұстайды дейтін. Сол кісіден сұрап көріңдер.

– Жарайды, рақмет.

Алдабергеннің ауласы жеміс ағаштарына толған бір қабатты еңселі үй екен. Көліктерімен аула сыртына тоқтап, ашық тұрған есіктен ішке кірді.

Аулада жеміс ағаштарының арасында күйбендеп жұмыс істеп жүрген жас шамасы алпыстан асқан үлкен кісі қонақтарды көріп, бұларға қарай жүрді. Жүзінде «Ертелетіп жүрген бұлар кімдер?» – деген тандану бар.

– Ассалаумағалейкум, ағасы! Алдаберген ақсақал сіз боласыз ба? – деп сәлем берді бұлар.

– Уәғалейкумсалам! Иә, Алдаберген деген ағаларыңмын, жол болсын, ертелетіп жүрсіндер?

– Иә, аға, Қызылордадан келеміз, – деп Абылай куәлігін көрсетті. Сосын әңгімесін жалғастырды.

– Қалмұратов Марат деген азаматтың осы жерде деген хабарын естіп келіп тұрмыз. Мені сол азаматпен жолықтырсаңыз.

– Ол қазір малда. Осы жерден оншақты шақырым Ақсуат деген жерде.

– Оған қалай барамыз, өзіңіз бірге жүріңіз, жол көрсетіңіз.

– Баламды жіберейін, жолды біледі, – деді де, «Ерлан, ай, Ерлан» – деп айқайлады.

Үйден шашы ұйпаланған, көзі кіртіген жасөспірім жігіт шықты. Шамасы ұйқыдан тұрған беті болса керек.

– Мына ағаларыңды Ақсуатқа алып бар, Маратқа жолығады, – деді үй иесі.

Машинаға Ерланды мінгізіп алды да, Ақсуатқа тартты. Бес-алты шақырым жүргеннен кейін шоқалақ-шоқалақ жол басталды.

– Әрі қарай бара алмайсыздар, үлкен көлік болмаса мына машиналарыңыз жүре алмайды, – деді Ерлан.

– Енді қанша жер бар, қанша жүреміз?

– Екі шақырымдай болады.

– Кеттік онда, жаяу-ақ барамыз. Тимур, сен машинада бол, егер мен кешіксем жағдайға қарай қимылда.

Ерлан екеуі жаяу кетті. Жүргізуші Тимур машинада қалды. Он бес-жиырма минуттай жүргенде алдарынан қыстау көрінді. Төбесі ақ қаңылтырмен шатырланған шағын үй, қора-жай.

– Осы ма? – деді Абылай.

– Иә, осы үйде тұрады, – деді Ерлан.

– Бір өзі ме?

– Қасында бақша егетін бір өзбек болатын, бірақ ол көбіне болмайды. Қазір бар ма, жоқ па білмеймін.

– Жарайды, сен машинаға бара бер, мен өзім барып, жолығып келейін, – деді де, Абылай үйге өзі кетті, Ерлан машинаға қайтты.

Маңайды барлап, үйге жақындады. Ұзын бастырма қорада қара-құра уақ мал көрінеді. Бастырманың алдындағы албарда маялап шөп жиналған. Әріректе екі ат қораның сыртындағы ақырдағы шөпті бырт-бырт күйсейді.

Абылай веранданың есігін ашып, бір

сәт қозғалмай тұрды, жаймен ішке құлақ түрді, сыбыс білінбейді. Аяқ киімін шешіп, верандада қалдырып, ішкі бөлменің есігін ашты. Бұл шағын кіреберіс дәліз әрі ас бөлме екен. Газ плитасы, шағын шкаф, үстел үстінде ыдыс-аяқ, кесе-пәрнек тұр. Сол қол жағындағы есіктің арғы жағынан теледидардың ба әлде радионың ба дауысы естіледі. Қолтығындағы тапаншасын алып, сол жақтағы есікті ашып кіріп келді. Бұл шағын бөлме екен. Абылайдың бірінші көзіне түскені оң жақ қабырғада ілулі кілем болды. Бір сәт кілем көзіне жылынушырады, баяғыда ауылдағы үлкен үйде әжесінің өзі тоқыған осындай кілем болушы еді. Бөлменің ортасында кішкентай дастарқан жайылған. Сірә кеше кешкісін асылған ет болу керек, бір табақ ет. Дастарқан шетінде кішкентай кәстрөлде сорпа тұр. Үйде ешкім жоқ.

«Бұл қалай, дастарқан жайылған,

тамақтануға отырайын деген ғой, қайда кеткен?» – деп ойлап үлгірген жоқ, көзі қарауытып, есінен танып құлап түсті...

* * *

Есін жиганда көзі, қолы байлаулы, осылай қанша уақыт жатты? Бір Құдай біледі. Ағаш еденде жатқан сияқты, көзі байлаулы, саньлау жоқ.

– Кімсің, қайдан жүрген адамсың? – деген дауыс шықты.

– Қолымды, көзімді шеш, – деді Абылай.

– Шешілмейді, кім екеніңді айт, кімді іздеп жүрсін?

– Қалтамда құжатым бар, көр.

– Құжатыңды да, тапаншанды да алдым, полиция екенсің, енді кімді іздеп жүрсің, соныңды айт.

– Өзің кімсің?

– Менің кім екенімде шаруаң қанша? Неге келдің? Кімді іздеп келдің? Соныңды айт. Сенімен тәжікелесіп тұратын уақыт жоқ, өз тапаншанмен атамын да, даладағы шұңқырға көме салам, ешкім таба алмайды.

– Өйте алмайсың, Алдаберген ақсақалдың үйінде мені төрт полиция күтіп отыр. Жарты сағаттан кейін олар осында келеді. Мен осы жерден он бес минуттық жерде машинаны қалдырып кеттім. Машинада полиция қызметкері мен Алдаберген ақсақалдың баласы Ерлан отыр. Егер мен жарты сағат кешіксем олар үйдегі жігіттерге хабар береді.

Сен Гера Маратсың, Жыңғылдыдағы Екатерина Смирнованы өлтіріп, тонап қашып жүрсің. Енді мені өлтірсең қылмысың екі-үш есе ауырлайды, так что ойлан, өз еркіңмен берілсең жеңілдік болады, – деді Абылай.

– Ах, сен мент, бәрін біліп кеп отыр екенсің ғой! Мә саған онда! Мә саған, мә саған!

Абылайды тепкілеп жатыр, тепкілеп жатыр. Қорғануға дәрмен жоқ, қолы артына байлаулы, көзі көрмейді. Ішінен, арқасынан, басынан тиген ауыр сокқылардан талықсып кетті.

Бір сәтте еміс-еміс әлдебір дауыстарды естіп, есін жигандай болды. «Аға, мұнда жатыр, қолы, көзі байлаулы, беті қан!» – деген дауысты естіді. Әлдекім келіп, көзіндегі орамалды шешті, Ерлан мен Тимур екен.

– Сіз кешіккесін не болды деп келіп едік, келгеніміз жақсы болған екен. Біздің жанымыздан қара қасқа атпен бір

адам шауып өтті, иығында асынған мылтығы, окшантайы бар. Осы тегін емес деп ойлап, дереу осылай қарай жүгірдік.

– Өккі неме екен! Келе жатқанымды білген болу керек. Сыртта болған. Мен есіктен кіргенде сыртымнан келіп, қарақұстан ұрғанда есімнен танып қалдым, – деді Абылай екі қолының білезігін, желкесін укалап.

Тимур еденде жатқан сала құлаш жұмыр кеспелтек ағашты қолына алды.

– Сізді сірә мынаумен ұрған ғой, қарақұстан мынадай ағаш келтекпен ұрғанда адам тіл тартпай кетіп қалады, қайта сізді Құдай сақтаған екен.

– Иә, Құдай сақтады, жаңағы айтқан аттылы қай бағытқа бет алды?

– Біз келген жолды қиып өтті, шығыс жаққа қарай бет алып, оң жақтағы өзек бойындағы қалың қамыстың арасына кіріп кетті.

– Кеттік онда!

Осы кезде күтпеген жағдай болды. Біреу оң жақтағы терезеден секіріп түсіп, жүгіре жөнелді. Оның Гера екенін Абылай бірден таныды. Гера байлаулы тұрған атына жете алмайтынын білді де, дереу аулада тұрған машинаға ұмтылды. Бұл кезде екі бала машина қорабындағы жемді түсіріп алып, машинаны оталдырып, жүрейін деп жатқан. Гера сол пәтімен жүгіріп келді де, машина кабинасындағы баланы жұлып алып, лақтырып жіберді. Сосын дереу рөлге отырды, машина гүр етті де, орнынан атылып қозғалды. Қасында жем түсіріп жатқан екі бала болғасын, Тимур тапаншасымен ата алмады. Машина орнынан қозғалған бойда ауладан шығып, таптаурын болған қара жолға түсіп үлгерді.

– Машинаны оталдыр, кеттік! – деді Абылай.

Жүк көлігінің соңынан еріп келеді, бірақ ұзамай-ақ Гера ауылдың іргесін-

БЕС МИЛЛИОНДЫҚ КЕМПІР

дегі үлкен жолға түсті де, Шымкент бағытына бет алды. «Қалайда осы жолы құрықтауым керек!» – деді іштей Абылай. Өз тәжірибесіндегі үйреншікті дағдысымен тез шешімге келді. Қандай әдіс-амалдарды қолдану қажеттігін басында жылдам сараптады да, шабуылға шықты. «Бас, көліктің қатарына шық, қатарлас!» – деді Тимурға. Ойы көліктер қатарласқанда секіріп жүк мәшинесіне міну еді, әрі қарай жағдайға қарай көреді. Гера бұлардың қолдану қажеттігін көліктер қатарласа бергенде бұлардың алдына шығып, оздырмады. Амал жоқ, жүк көлігінің доңғалағынан атуға тура келді. «Жақында, тура артына жақында!» – деді Абылай. Жеңіл машина жүк көлігіне 15-20 метрге жақындаған кезде тапаншасын алып, терезеден кеудесіне дейін шығып, артқы екі доңғалақты көздеп, атып-атып жіберді. Атқанын мүлт жібермейтін қол мерген атанғаны бар, екі оқ та дөп тиді. Оң жақтағы екі доңғалақ жарылып, машинаның он жақ арты мықшиды да қалды. Бірақ ол сонда да тоқтайтын емес, ығыранып тартып барады. Сәлден соң желсіз доңғалақ қызып, түтіндей бастады. Енді болмайтынын біліп, сонадай жерге барып тоқтады. Жеңіл көлік те озып барып алдына көлденең келді, аралары он-он бес метрдей. Гера жүк көлігінің есігін ашып, мылтығын кезеніп:

– Әй, көзәл, кет, құры, менде шаруаң болмасын! Жиырма оқ бар, сен екеуіңе жетеді! – деп айғайлады.

– Бәрібір құтылмайсың, қаруыңды таста, саған жеңілдік болады, – деді Абылай айғайлап.

Бірақ ол Абылайдың сөзін құлағына да қыстырмады, қаны қарайып, мылтықты кезене берді. Мылтық түрс еткенде Тимур екеуі не болғанын түсінбей қалды. Абылайдың мойынын, оң иығын қан жуып кеткен екен. Тимур қорқып кетті, «Өбеке, сіз жараландыңыз!» – деді. Абылай Тимурдың айтқанын естіметендей, дереу көліктен түсті де, жүк көлігіне қарай жанұшыра жүгірді. Қолы кабинада отырған Гераның қолындағы мылтыққа ілінді, жанталаса мылтықты жоғары көтеріп қалды. Мылтық екінің рет түрс етті, оқ ауаға кетті. Қосауыз аңшы мылтығындағы екі оқ осымен біткен еді. Абылай Гераны мылтығымен қоса кабинадан жұлып алды, екеуі ұмар-жұмар алыса кетті. Алыс-жұлыс ұзаққа созылған жоқ, Абылай өзінің үйреншікті әдісімен оны жерге алып ұрды да, қолын қайырып, кісен салды. Осының бәрі қасқағым сәтте болғаны сонша, Тимур не істерін білмей естен танғандай тұрып қалыпты. «Әй, неғып тұрсың, кел, мынаны машинаға салайық!» – дегенде есін жиды. Өзі ет қызумен білмепті, оң иығының қақсап ауырғанын сонда ғана сезді...

* * *

Он бес күндей ауруханаға жатып шықты.

Сотқа дейінгі тергеу жұмыстары жүргізіліп, Гера қылмысын толық мойындады. Айтуға ауыз бармайтын тағылықпен хайуандық қылған, полиция қызметкеріне оқ атқан Гераның ісі сотқа кетті. Сот оған 18 жыл бас бостандығынан айыруға үкім шығарды.

Ал Абылайдың қызығынан гөрі қауіп басым қызметі жалғаса берді. Гера Марат Қалмұратовтың сотынан бір апта өткен соң жаңа тапсырма алып, Ресейдің Челябинск қаласына сапарға аттанды.

Тұрақ АДІСУҰЛЫ
ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫ,
ЖАЛАҒАШ АУДАНЫ

Газетіміздің электронды нұсқасын ZANMEDIA.KZ сайтынан оқи аласыздар.
Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.
Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігіне байланысты та-лап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі мерзім ішінде қабылданады.
Газетті есепке қою туралы №16297-Г куәлікті 2017 жылғы 12 қаңтар-да Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген.
Газеттің терімі мен бет қатпау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс: 8 (727) 51-78-27, 8 (727) 51-78-31